

533. DE ORANG OETAN.
533. ORANG-OETAN (MAWAS ATAU MAJAS).

534. DE GROOTE NEUSAAP VAN BORNEO.
534. MONJÉT BERHIDOENG PANDJANG DARI
BORNÉO.

533/534. Tot de aardrijkskunde behoort niet de beschrijving van de dieren en de planten op de aarde, maar wel van de wijze, waarop deze over de aarde verspreid zijn. Naar de verspreiding der dieren vooral kan men in Ned. Indië duidelijk onderscheiden een deel, dat tot Z.O. Azië behoort (Sumatra en omtiggende eil., Java met Madoera en Bali, Borneo), een deel, dat tot Australië behoort (Nieuw Guinee met de dichtstbij liggende eilanden en de Aroe-eil.) en tusschen deze beide in een overgangsgebied, met veel Aziatische dieren, tot ver naar 't O. toe, en weinig Australische dieren, die niet ver naar 't W. voortdringen. De Indische apensoorten behooren tot Z.O. Azië. De orang-oetan komt nu voor op Noord-Sumatra en Borneo; de neusaap alleen op Borneo.

534/535.* Tanah Asia dan tanah Australia berlainan binatangnja. Tanah Hindia ini mendjadi batasnja (p. Soematera, Djawa, Bali dan Borneo masoek Asia; p. p. Aroe dan Papoea masoek Australia). Diantara p. Borneo dan Bali dengan P. Papoea binatangnja Asia dan Australia tertjampoer; kabanjakannja binatang Asia. Kera bermatjam-matjam itoe binatang tanah Asia. Orang-oetan terdapat di Soematera-oetara dan Bornéo; monjét berhidoeng pandjang hanjalah di Bornéo djoega jang ada.

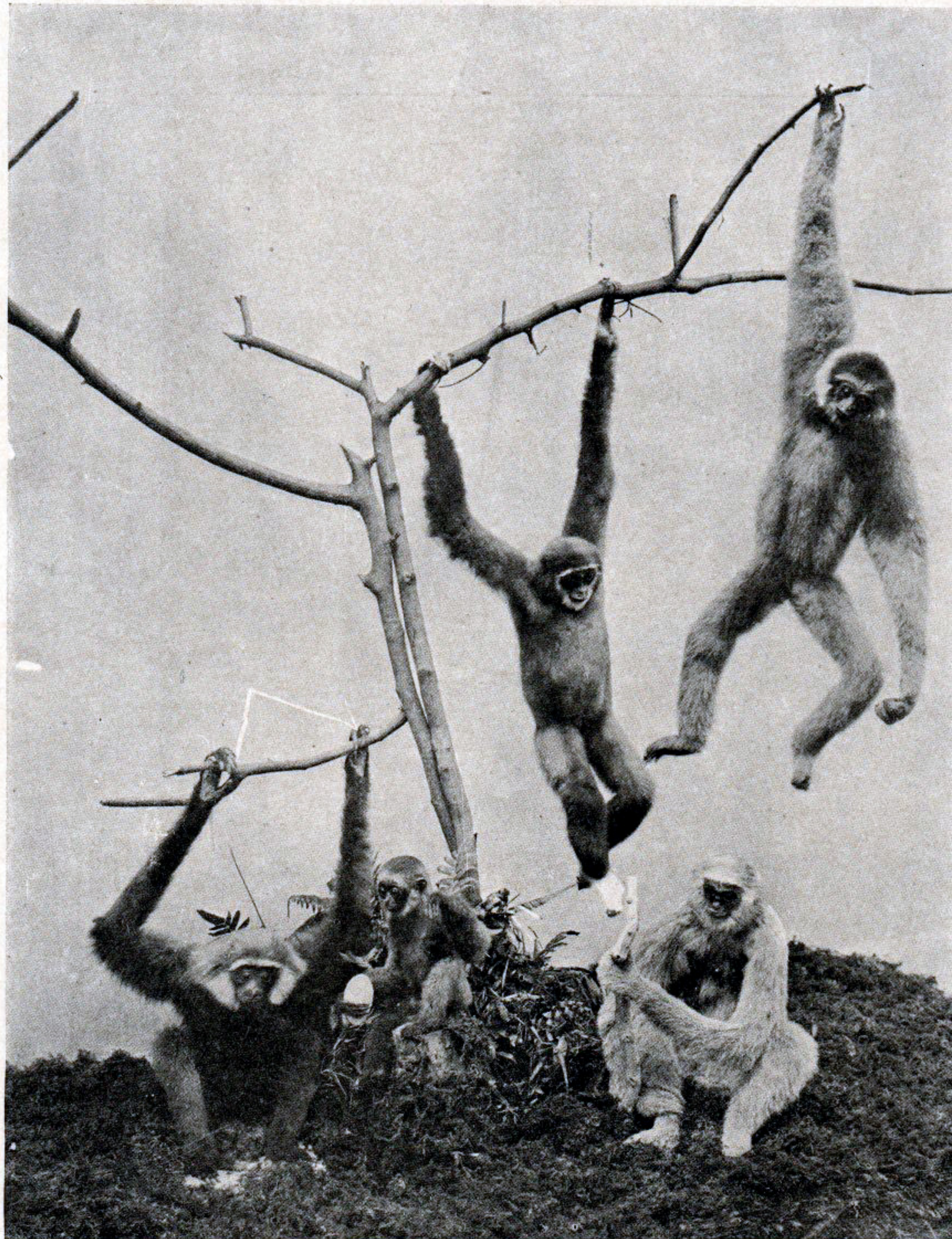

535. EEN APENKOLONIE OP HET EILAND POELAU KEMBANG
IN DE BARITO-RIVIER BIJ BANDJERMASIN.

Oostwaarts vindt men nog apen tot op Flores en Batjan toe. Sommige soorten apen, zooals de monjèt's en de loetoeng's, leven in koloniën, ook waar dikwijls menschen komen, en kenmerken zich door nieuwsgierigheid, sluwheid, wantrouwigheid en brutaliteit. Bij enkele volken genieten deze apen een soort van bijgeloovige vereering.

535. TEMPAT MONJÉT BERKAWAN DIPOELAU KEMBANG
(BANDJARMASIN).

Jang ada monjèt itoe ketimoernja sampai ke Florés dan Batjan. Kebanyakan bangsa monjèt itoe berkawan-kawan. Oléh setengah orang dipandang keramat

536. GIBBONS.

De gibbons leven in troepen en hebben geen staart en geen wangzakken. Deze gibbonsoort leeft op Sumatra en Borneo en heet daar „oengko”; een verwante soort op Java en Borneo heet „wauwau”.

536. OENGKA.

Oengka itoe sematjam kera jang tiada berékor dan tiada berkantoeng pada rahangnja; hidoep berkawan di Soematera dan Bornéo. Ada poela bangsa oengka hidoep di Bornéo dan Djawa, diseboet „wawa”.

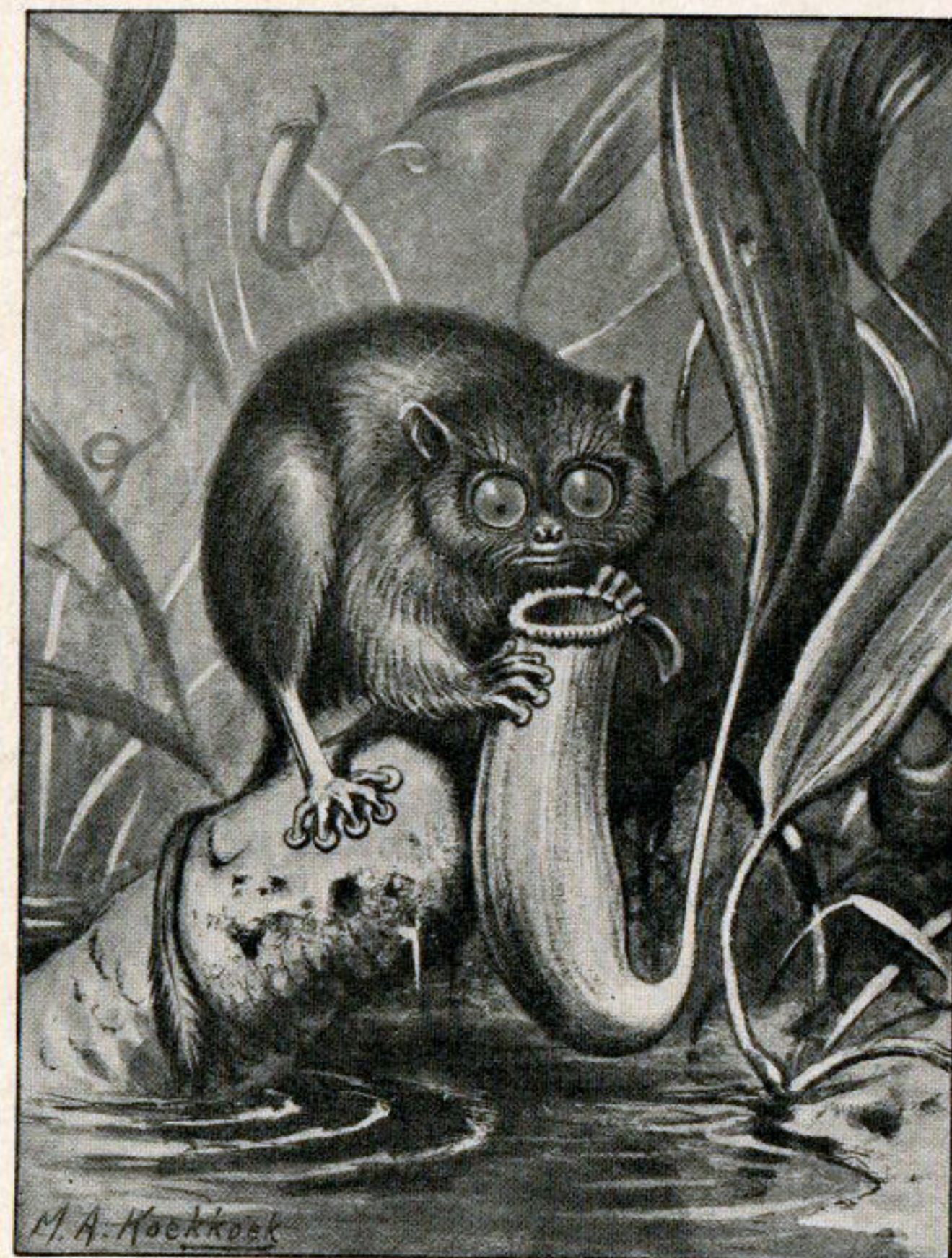
537. DE SIAMANG OF ZWARTE LANGARMAAP VAN SUMATRA.

537. SIAMANG ASAL SOEMATERA.

538. DE KLAPPERAAP VAN SUMATRA.

538. BEROEK, PEMETIK KELAPA, DI SOEMATERA.

539. HET SPOOKDIERTJE OF SPOOKAAPJE, BIJ EEN BEKERPLANT.

539. KERABOEKOE (BEROEK POEAR, SINGGA POEAR).

537/539. De siamang van Sumatra heeft een zeer sterk stemgeluid, dat wel een paar uren ver hoorbaar is. De klapperaap of Lampoengsche aap of Laponderaap (bëroek) behoort, evenals de Javaansche aap, tot de „meerkatten” en woont op Sumatra en Borneo. Op Sumatra's Westkust en in de Lampoengsche districten wordt hij afgericht tot het plukken van cocosnoten. Het zonderlinge spookdiertje of spookaapje woont op de Groote Soenda-eil. en Celebes en wordt niet grooter dan een rat. Het voert eene nachtelijke levenswijze.

537/539. Siamang di Soematera dapat berteriak keras sampai djaoeh² kedengaran. Beroek asal Soematera dan Bornéo boléh diadjar memetik kelapa. Keraboeke itoe hanja sebesar tikoes sadja, diam p. p. Soenda-besar, keloea mentjari makan pada malam hari.

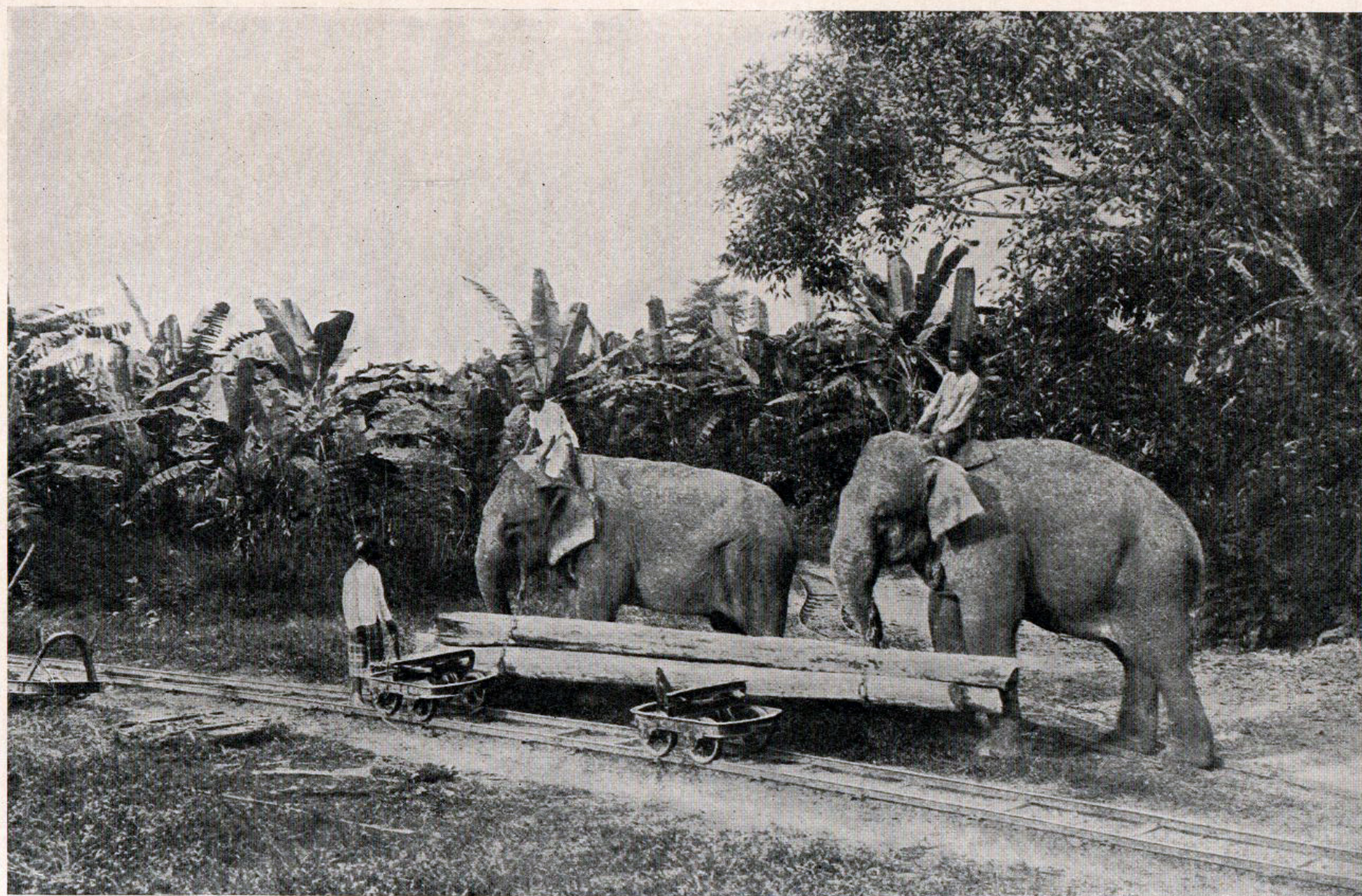
540. DE KONINGSTIJGER (MATJAN LORÈNG).
540. HARIMAU TOENGGAL (MATJAN GÉMBONG).

541. DE PANTER (MATJAN TOETOEL).
541. HARIMAU AKAR (MATJAN TOETOEL).

540/541. De roofdieren zijn ook echte Aziatische dieren. De gestreepte koningstijger komt voor op Sumatra, Java en Bali; de gevlekte panter op dezelfde eilanden, maar op Bali schijnt hij te ontbreken. Een wilde kat komt voor tot Borneo.

540/541. Binatang boeas jaitoe binatang ditanah Asia. Harimau toenggal di Soematera, Djawa dan Bali. Harimau akar dipoelau² itoe djoega, tetapi di Bali hanja sedikit. Di Bornéo ada koetjing hoetan sadja, harimau tidak.

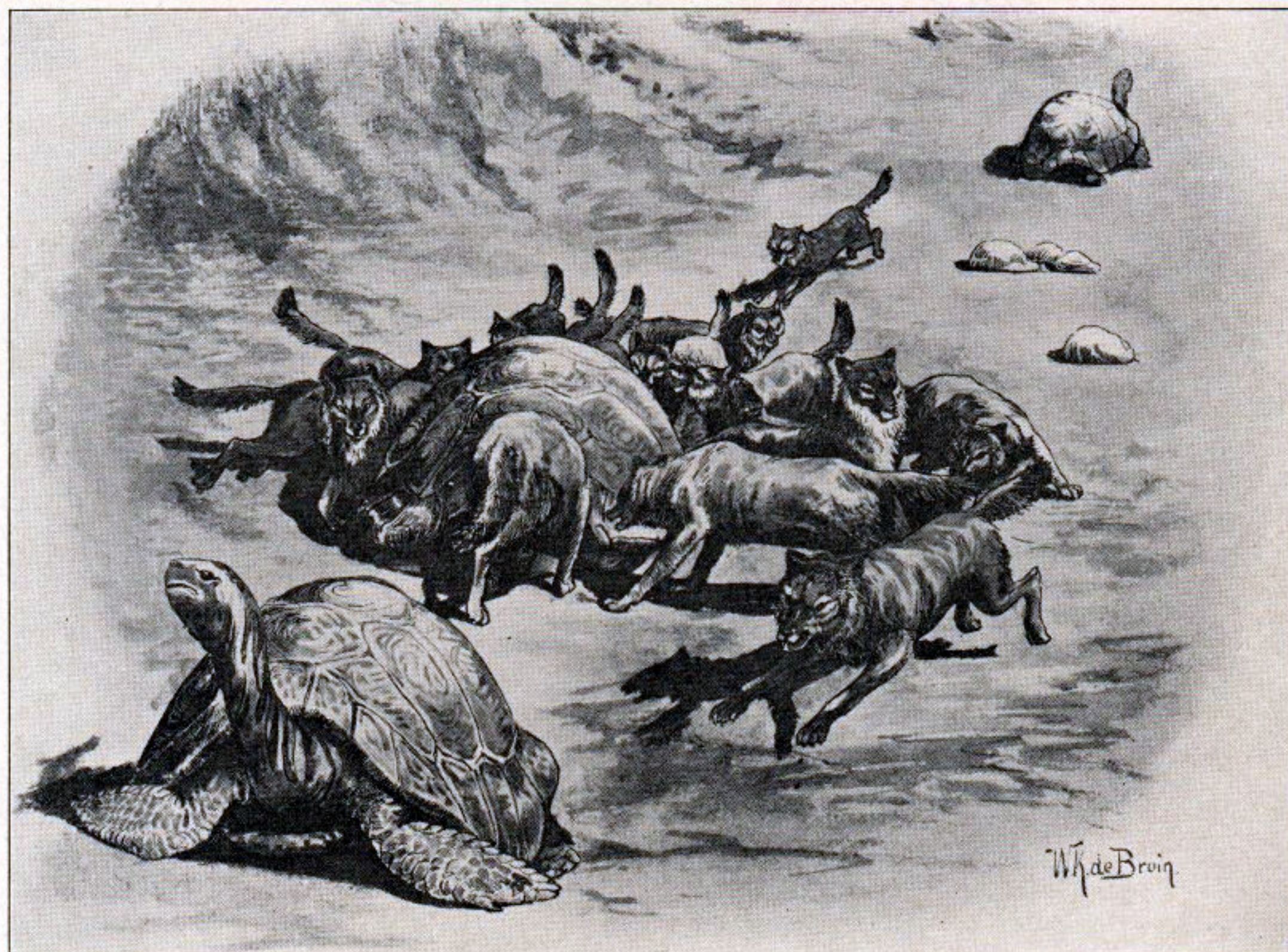

545. WERKENDE OLIFANTEN.

De Indische olifant (ook op Sumatra soms tot diensten voor den mensch gebruikt) vindt men nu nog op Sumatra. Op Noord-Borneo leven verwilderde olifanten, afstammelingen van ingevoerde tamme dieren. De olifant kan 3 m hoog worden. Zij leven in kudden, waarvan een oud mannetje met groote slaglanden de leiding heeft; ze kunnen onder de aanplantingen geweldige schade aanrichten.

545. GADJAH MENOLONG ORANG.

Di Soematera dan di Bornéo-oetara ada gadjah. Di Soematera setengahnya gadjah itoe djinak. Hidoepnja berkawan-kawan, ada jang tingginja 3 m, jang djantan bergading. Seékoer djantan jang toea mendjadi penoentoen kawan gadjah itoe. Kadang² meroesakkan tanam-tanaman.

542. WILDE HONDEN (ADJAG'S) OP JAVA, REUZENSCHILDPADDEN VERSCHEUREND.

Wilde honden vindt men op Sumatra, Java en Borneo. Weliswaar leeft in Australië een wilde hond, de dingo, maar deze is vermoedelijk door menschen daar ingevoerd. De adjag jaagt vooral op herten, wilde varkens en zeeschildpadden. Op Java leeft in troepen ook nog een grotere variëteit (wawar) en een kleinere (kikik).

542. ANDJING HOETAN (ADJAK) MENERKAM PENJOE BESAR BERAMAI-RAMAI.

Andjing hoetan tempatnja di Soematera, Djawa dan Bornéo. Di Australia ada djoega bangsa andjing hoetan „dingo” namanja, tetapi roepanja boekan asal disitoe. Andjing hoetan berkawan-kawan menerkam roesa, babi dan penjoe. Ada bangsanja diseboet „wawat”, jang ketjil, „kikik”.

543. DE LOEWAK (MOESANG).

Marterachtige dieren komen tot Celebes, Boeroe en Timor voor, maar het is mogelijk, dat zij zoo ver naar het Oosten door menschen zijn overgebracht om ratten te verdelgen. De loewak gaat 's nachts op roof uit en eet zowel kleinere dieren als eieren en vruchten (o. a. van koffie).

543. MOESANG (LOEWAK).

Bangsa binatang itoe ketimoernja sampai ke Selebés, Boeroe dan Timoer; tetapi kira² asalnja mémang dibawa orang, akan pengoesir tikoës. Loewak itoe keloeat malam hari, memakan binatang ketjil² dan boeah-boeahan (misalnja kopi).

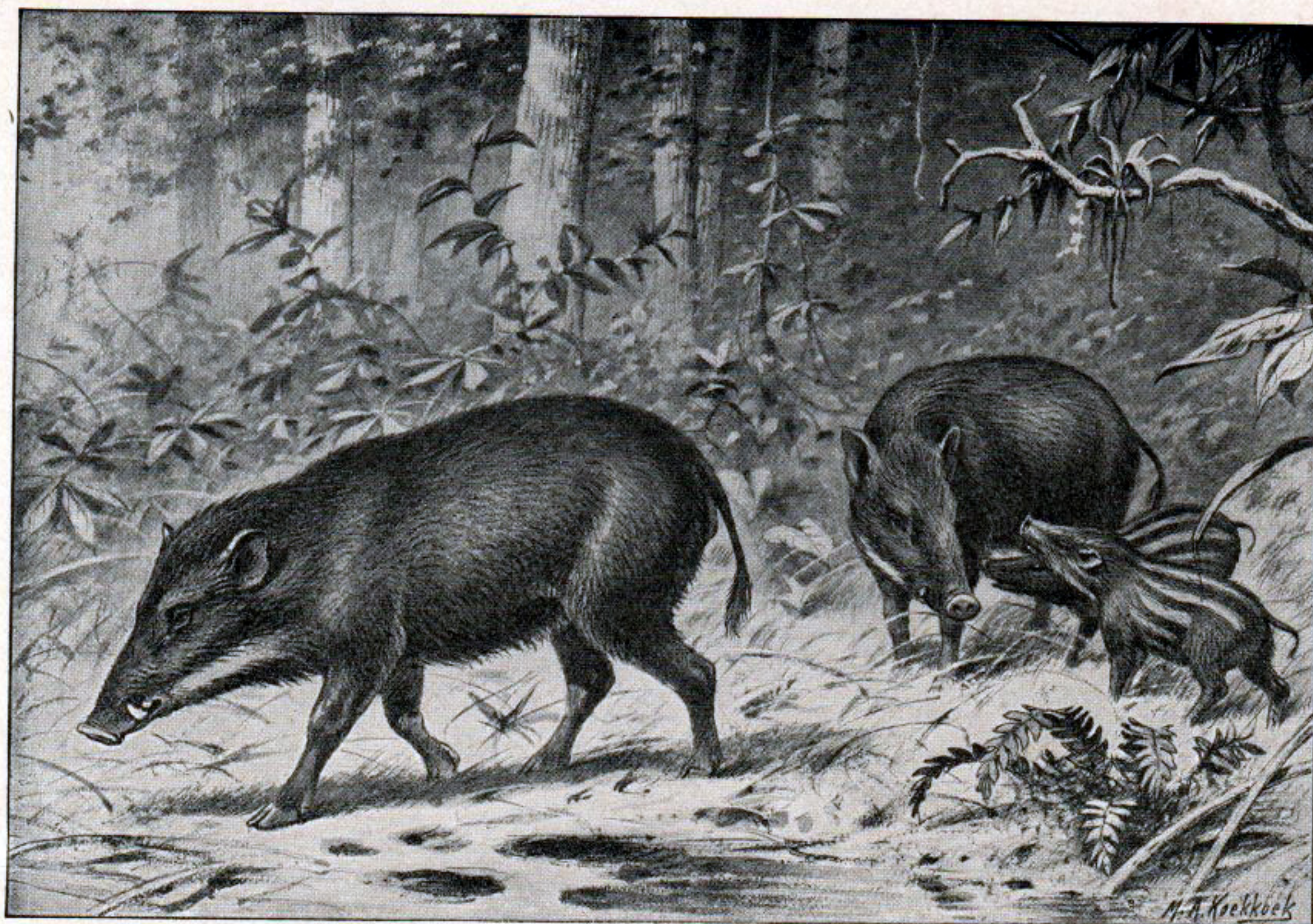

544. DE MALEISCHE BEER (BEROEANG).

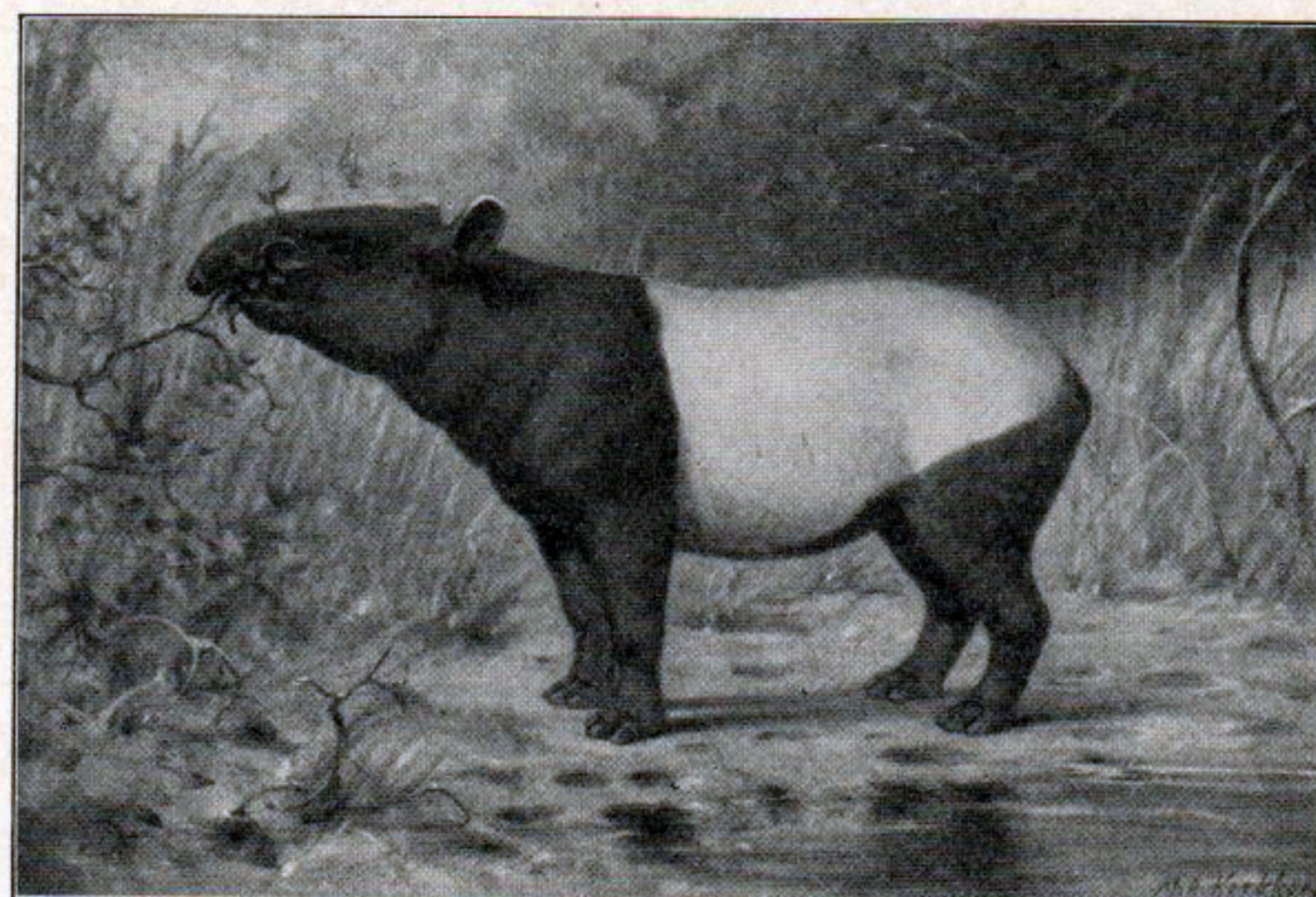
Beren zijn eigenlijk roofdieren van het Noorden. Alleen de kortharige Maleische beer is tot Sumatra en Borneo doorgedrongen.

544. BEROEANG-MELAJOE.

Asal² nja beroeang itoe binatang boeas ditanah oetara. Tetapi di Soematera dan Bornéo ada beroeang jang pandak boeloenia.

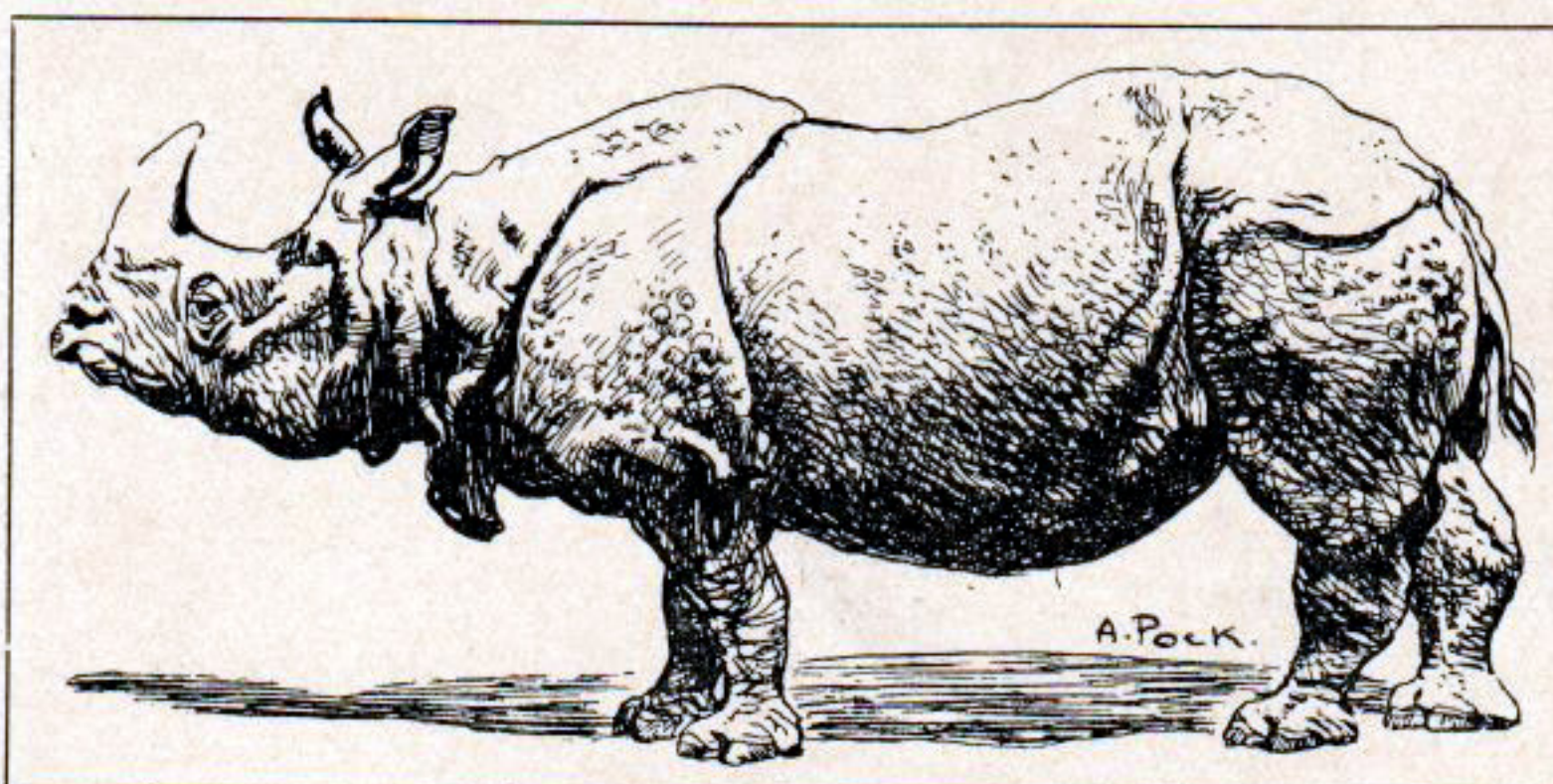

546. WILDE ZWIJNEN VAN JAVA EN SUMATRA.
546. BAHI LIAR (TJÉLÉNG) DI DJAWA DAN SOEMATERA.

547. DE SCHABRAK-TAPIR (TENOEK) VAN SUMATRA.
547. TAPIR ATAU TENOEK DI SOEMATERA.

546/548. Hier nog drie dik-
huidigen uit Oost-Indië. De tapir
(senoek, tenoek) leeft op Sumatra
en Borneo; wilde zwijnen, in ver-
schillende soorten, komen in heel
Indië voor tot Timor; op Nieuw
Guinee als een half verwilderd
huisdier. Op West-Java, en ook
weer op Malaka, leeft de neus-
hoorn (warak, badak) met één
hoorn op den neus; op Sumatra
en Borneo die met twee hoorns.
Op Java is de neushoorn bijna
uitgestorven. Hij wordt veel ge-
jaagd omdat men aan den hoorn
(tjoela-badak) groote waarde
toekent.

548. DE NEUSHOORN VAN JAVA.
548. BADAQ DITANAH DJAWA.

546/548. Tenoek (senoek) ter-
dapat di Soematera dan Bornéo.
Baki liar, bermatjam-matjam,
terdapat diseleroeh Hindia. Di
Djawa barat ada badak bertjoela
satoe; di Soematera dan Bornéo
badak bertjoela doea.

549. WATERHERT.

Het grootste hert is het waterhert van Borneo en Sumatra, dat 1,90 m lang wordt. De jongen hebben dikwijls lichte vlekken. Een iets kleinere soort komt in den geheelen Archipel voor, doch is op de Oostelijke eilanden ingevoerd; daar worden groote hertenjachten gehouden (vooral op Celebes).

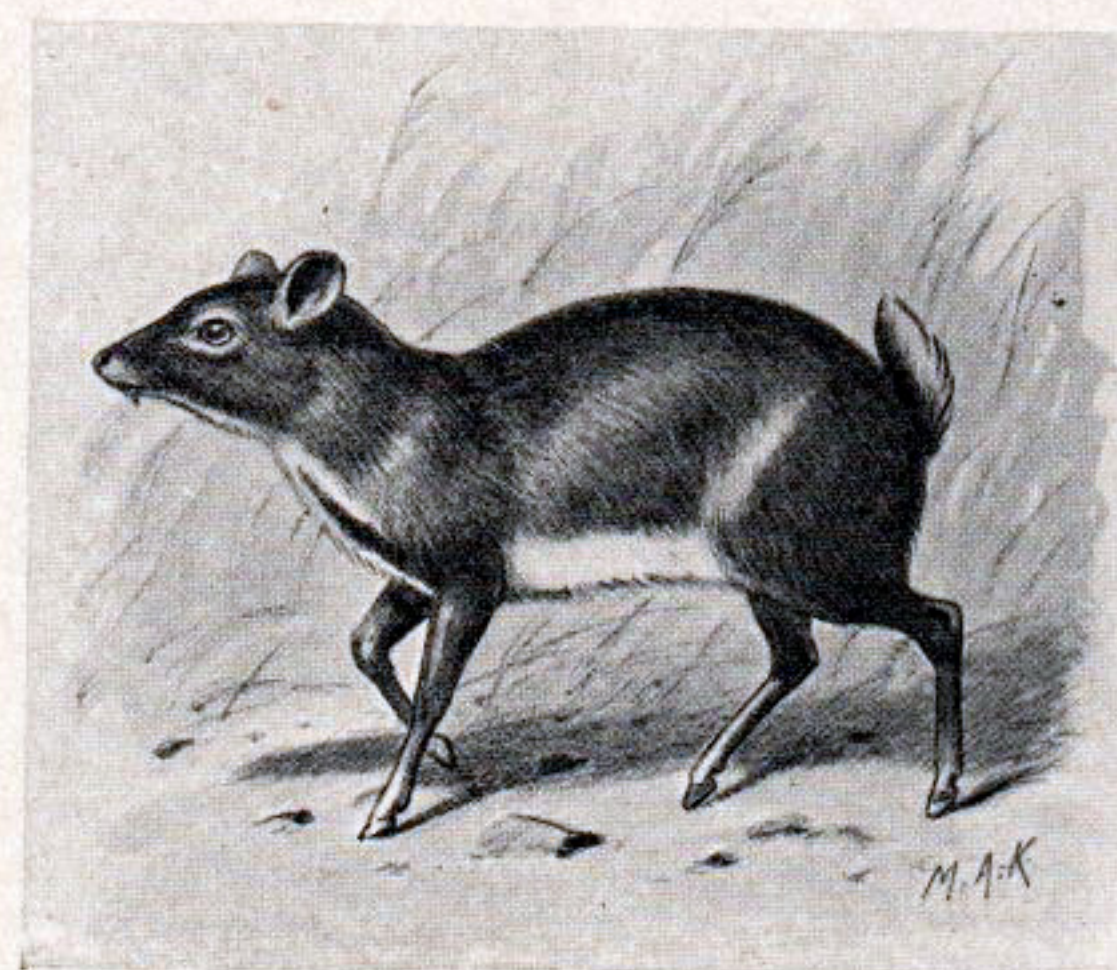
549. MENDJANGAN AIR (ROESA).

Diantara bangsa roesa, mendjangan air itoe terbesar, sampai 1,90 m pandjangnja. Roesa jang ketjil badannja terdapat diseleroeh Hindia. Di Selebes atjap kali ada pemboeroean roesa ramai-ramai.

550. DE KIDANG OF MOENTJAK.

550. KIDANG ATAU MOENTJAK.

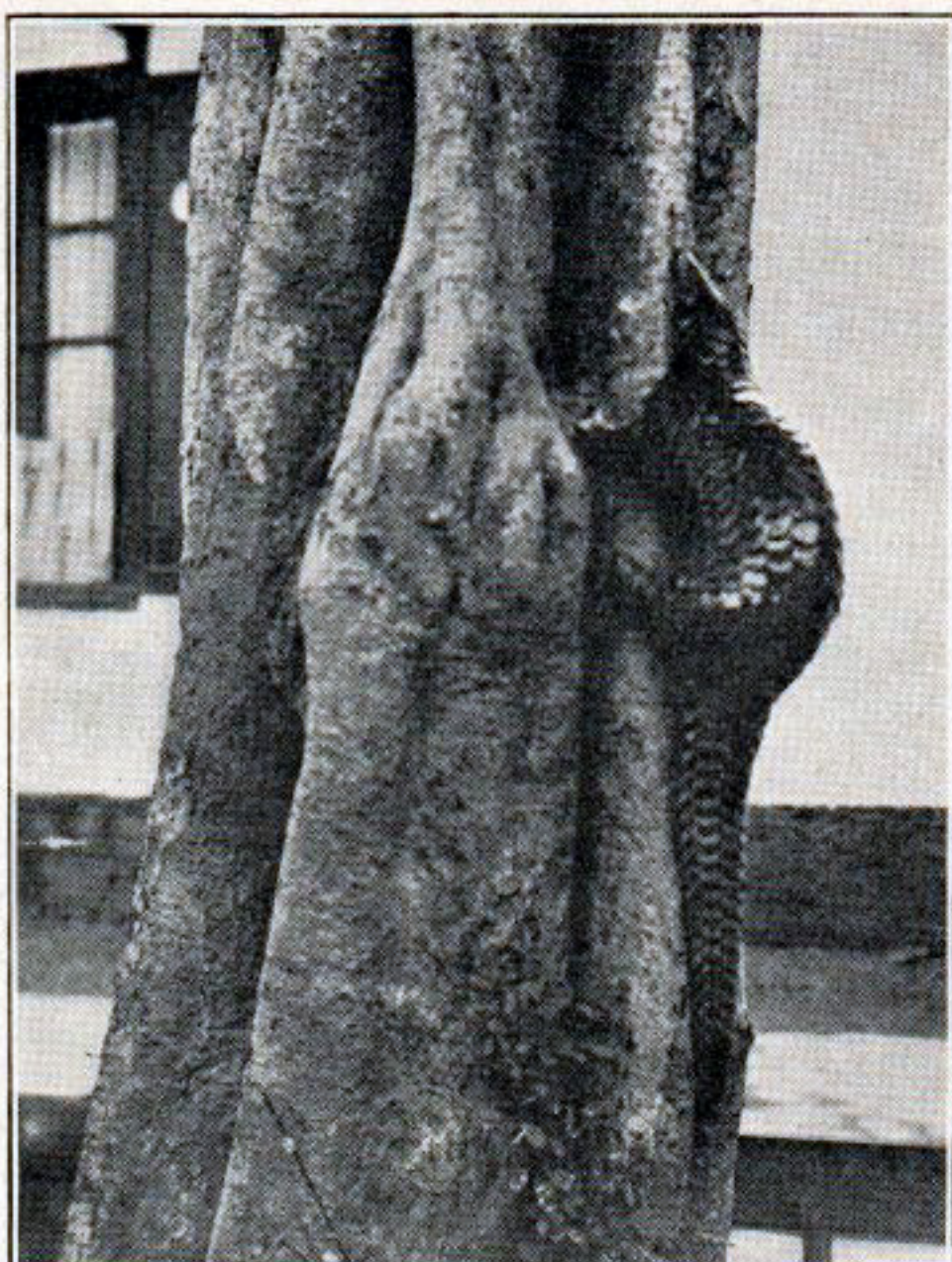

551. DE KANTJIL OF PELANDOEK.

551. KANTJIL ATAU PELANDOEK.

550/551. Deze beide kleine hertensoorten vindt men op Sumatra, Java en Borneo. Het mannetje van de kidang is klein maar dapper en kan met zijn horens geducht stooten. De kantjil is niet grooter dan een haas en heeft tot wapen alleen zijn slimheid, die de aanleiding is geworden tot vele aardige verhalen.

550/551. Roesa katik ini terdapat di Soematera, Djawa dan Bornéo. Kantjil itoe jang amat ketjil; tiada bersendjata, tetapi masjhoer tjerdiknja.

552. HET SCHUBDIER OF DE MIEREN-ETER (TRENGGILING), TEGEN EEN BOOM OPKLIMMEND.

552. TENGILING (BINATANG BERSI-SIK) SEDANG MEMANDJAT POHON.

553. DE TRENGGILING, EEN PROOI VANGEND.
553. TENGILING SEDANG MENANGKAP SEMOET.

552/553. Het schubdier behoort tot de tandarme dieren en leeft op Sumatra, Borneo, Java en Bali.

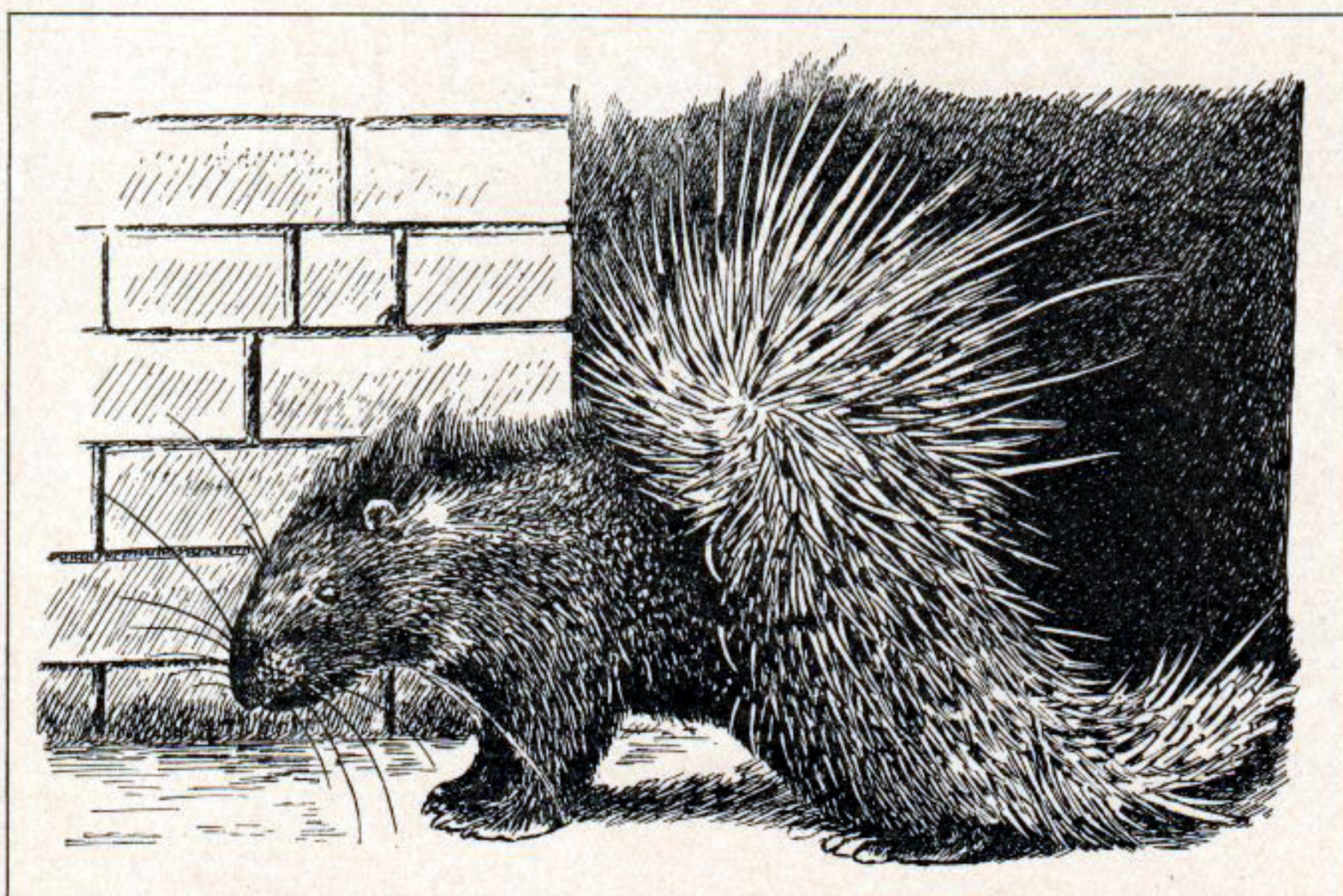
552/553. Tenggiling itoe hampir tiada bergigi, makanannja semoet; terdapat di Soematera, Djawa, Bornéo dan Bali.

554. DE BADJING OF KLAPPERRAT, EEN KNAAGDIER.
554. BADJING (BINATANG PENGETIP) SEDANG MENGGÉRÉK BOEAH NJIOER.

555. DE STINKMUIS OF TJEROEROET, EEN INSECTENETER.
555. TIKOES BOESOEK (TJEROEROET), MAKANAN-NJA SERANGGA.

556. HET STEKELVARKEN (LANDAK), EEN KNAAGDIER.
556. LANDAK, BINATANG PENGETIP.

554/556. De knaagdieren zijn alle schadelijk. Tot Celebes worden nog enkele eekhoorns gevonden, ook de klapperrat, maar verder Oostelijk niet meer. Soorten van stekelvarkens vindt men Oostelijk tot Zuid-Celebes en Flores.

De stinkmuisjes zijn heel kleine diertjes tot Timor en de Molukken voorkomend; het zijn geen muizen (knaagdieren), maar insecteneters, evenals de boomspitsmuizen of toepai, die zooveel op badjing's gelijken.

554/556. Binatang pengetip itoe meroegikan orang; sampai di Selebés masih ada badjing, tetapi ketimoer lagi soedah ta'ada. Landak ketimoernja sampai di Selebés-toenggara dan Flores. Tjeroeroet itoe menjeroepai tikoes, tetapi sebenarnja boekan pengetip, melainkan pemakan serangga, seperti toepai djoega jang menjeroepai badjing.

557. DE KOESKOES OF KOESOE, EEN BUIDELDIER.

557. KOESKOES, BINATANG BERKANTOENG PADA PEROETNJA.

558. DE MIERENEGEL, EEN EIERLEGGEND ZOOGDIER.

558. „MIERENEGEL” (TJARA PAPOEA: NOKDIAK), BINATANG BERTELOER TETAPI MENJOESOEI ANAKNJA.

557/558. Nu volgen eenige echt Australische dieren, als het ware ouderwetsche, nog niet tot ontwikkeling gekomen zoogdieren. De buideldieren brengen wel levende jongen ter wereld, maar deze zijn bij de geboorte nog zeer klein en onontwikkeld. In den buidel van de moeder groeien zij nog maanden lang voort eer zij zich zelf kunnen redden. Soorten van buideldieren komen voor tot Timor, de Molukken en Celebes. Ook in Zuid-Amerika leven nog enkele buideldieren. Van de minst ontwikkelde zoogdieren, die eieren leggen, welke zij in hun buidel tot ontwikkeling laten komen, komt ééne soort, de mierenegel, een zeldzaam nachtdier, tot Zuid Nieuw-Guinee voor.

557/558. Sekarang ini akan ditjeriterakan beberapa matjam binatang Australia. Koeskoes kalau melahirkan anak, anaknja itoe masih amat ketjil, laloe dimasoekkan kekantoeng pada peroet iboenja, sampai besar; terdapat di Timoer, Maloekoe dan Selébes. Mierenegel terdapat di p. Papoea-selatan, keloea kalau malam hari sadja; binatang itoe berteloer, tetapi anaknja disoesoei.

559. DE GROOTE PARADIJSVOGEL VAN NIEUW GUINEE.

559. BOERANG TJENDERAWASIH JANG BESAR DI PAPOEA.

560. DE HELMCASUARIS VAN CERAM.

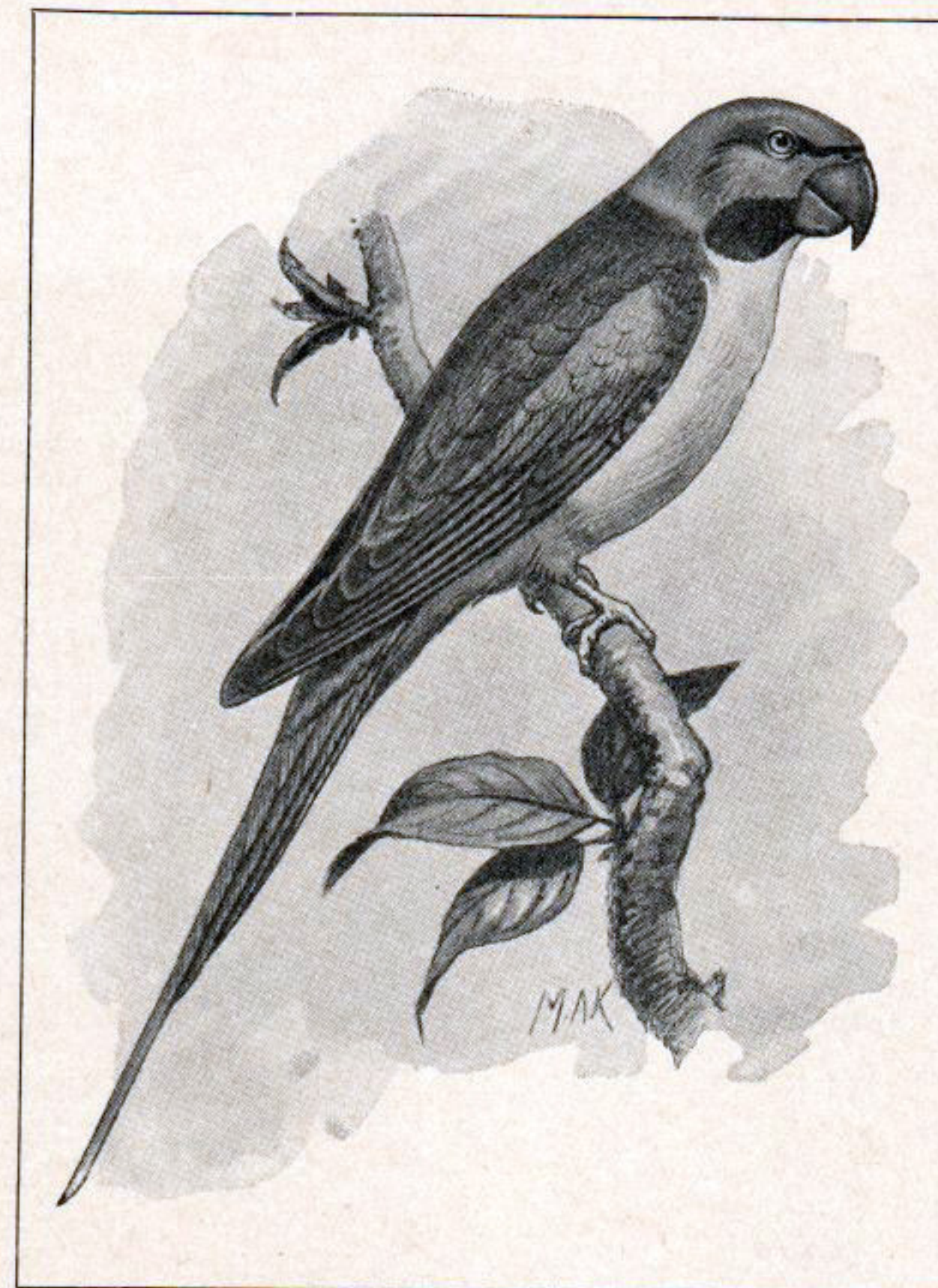
560. BOERANG KASOEARI DI SÉRAN.

559/560. Deze twee zijn vogels uit de Australische dierenwereld. De zeer vele, schoone soorten van paradijsvogels leven op Nieuw Guinee, de Noordelijke Molukken en Noord-Australië. Casuarissen hebben ongeveer hetzelfde verspreidingsgebied. Een bijzondere soort komt op Ceram voor.

559/560. Doea matjam boeroeng itoe bangsa boeroeng ditanah Australia. Jang amat indah² roepanja ja'toe tjenderawasih, terdapat di Papoea dan Meloekoe.

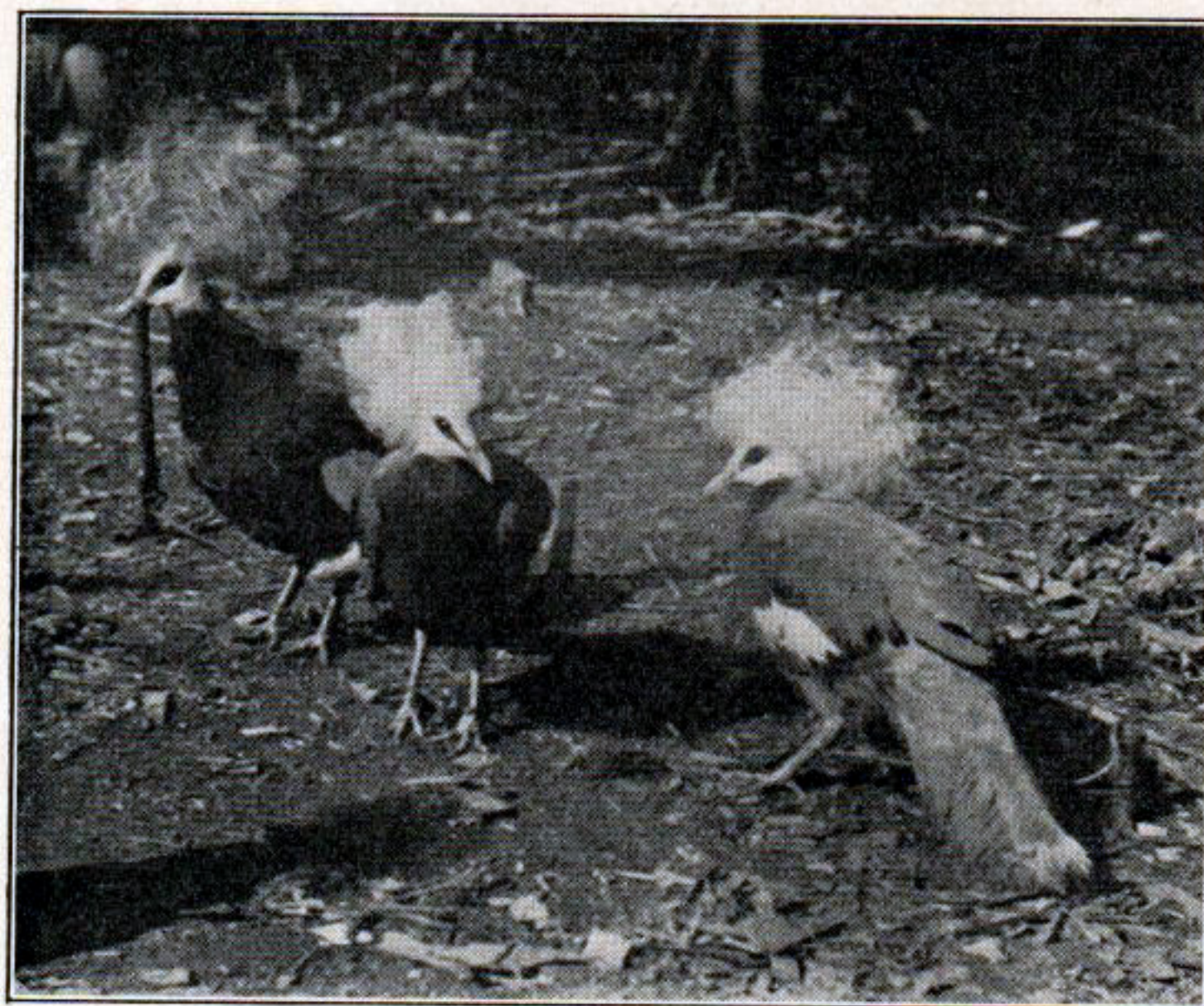
561. DE GEELKUIF-KAKATOE.
561. KAKATOE A BERGOMBAK KOENING.

562. DE BÉTÉT OF ALEXANDER-PARKIET.
562. BOEROENG BÉTÉT.

561/562. Papegaai-achtige vogels hooren ook vooral in den Oostelijken archipel thuis. De witte kakatoe met gele kuif vindt men het verst Westelijk op Lombok en Noesa Penida; parkieten komen ook wel verder Westelijk voor.

561/562. Boeroeng kakatoea terdapat ditanah Hindia bagian timoer; kakatoea gombok koening sampai kepoelau Lombok dan Noesa Panida. Bétét sampai kebagian barat.

563. KROONDUIVEN VAN ZUID-NIEUW GUINEE.
De groote vruchtenetende duiven, waarbij er zijn ter grootte van een eend, leven op Nieuw Guinee en de Molukken.

563. MERPATI BERMAKOTA DARI PAPOEA-SELATAN.
Boeroeng itoe makan boeah-boeahan, sebesar indoeit itik, terdapat di Papoea dan Maloekoe.

564. DE MALEO OF HAMERVOGEL VAN NOORD-CELEBES, EEN LOOPHOEN.

De loophoenders komen in vele soorten voor van Australië over Nieuw Guinee tot Lombok en Celebes. Zij volgen een zeer vreemde levenswijze en leggen hun eieren met lange tusschenpoozen in hooge aarden nesten, waar de warme aarde ze uitbroeden moet. Naar hun jongen kijken zij niet om.

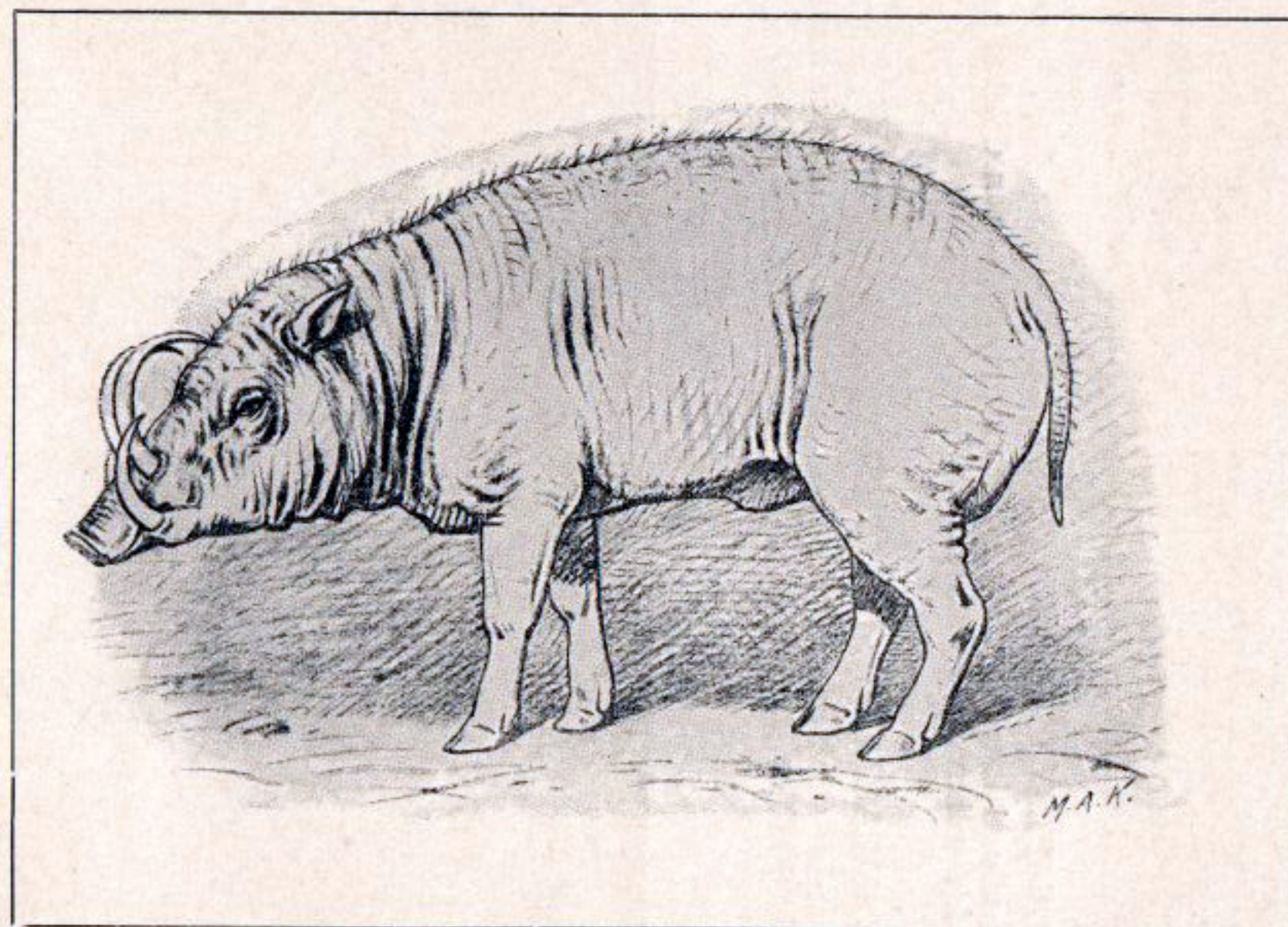
564. BOEROENG MALÉO DARI SELEBES-OETARA.

Maléo itoe memboeat sarang diatas tanah jang panas; anaknja menetas dengan panas matahari sadja, tiada kenal dengan iboenja; terdapat dari Papoea kebarat sampai Lombok dan Selebés.

565. DE ANOA OF DWERGBUFFEL VAN CELEBES, MET KALF.

565. ANOA (ANOEANG, KERBAU KATIK) DI SELEBÉS, DENGAN ANAKNJA.

566. HET HERTZWIJN VAN CELEBES.

566. BABI-ROESA DI SELEBÉS.

567. DE ZWARTE HONDSAAP OF BAVIAAN VAN CELEBES.

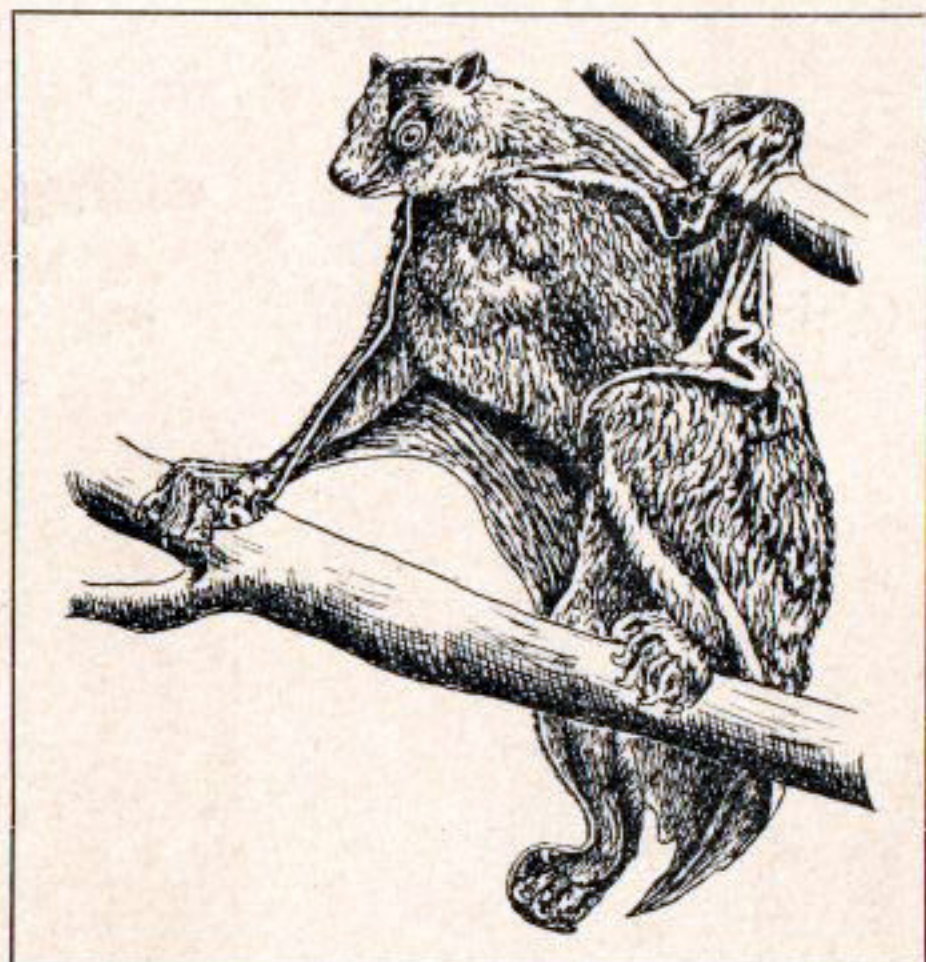
567. KERA SEROEP ANDJING (BAVIAAN) DARI SELÉBÉS.

565/567. Nu nog een drietal zoogdieren, die uitsluitend aan Celebes eigen zijn. De anoa (of sapi oetan of anoeang) leeft in kudden en is ongeveer 1.75 m lang. Op Z.-Celebes komt nog een andere anoa-soort voor. Het hertzwijn (babiroesa) is een varken; het mannetje heeft groote hoektanden, die van de bovenkaak groeien opwaarts, doorboren de bovenlip en krommen zich dan achterwaarts, waardoor het op een afstand op een hert gelijkt. Het dier leeft op N.-Celebes, de Soela-eil. en Boeroe. De zwarte baviaan woont op N.- en Midden-Celebes en op Batjan, maar is hier waarschijnlijk ingevoerd. Deze drie dieren stammen af van diervormen van Azië.

565/567. Tiga matjam binatang itoe asal dari Selebes semata-mata. Anoa itoe hidoep berkawan, pandjang toeboehnja sampai 1.75 m. Babiroesa, jang djantan keempat taringnja keloeat, melengkoeng kebelakang. Baviaan hitam terdapat di Selebes-oetara dan tengah.

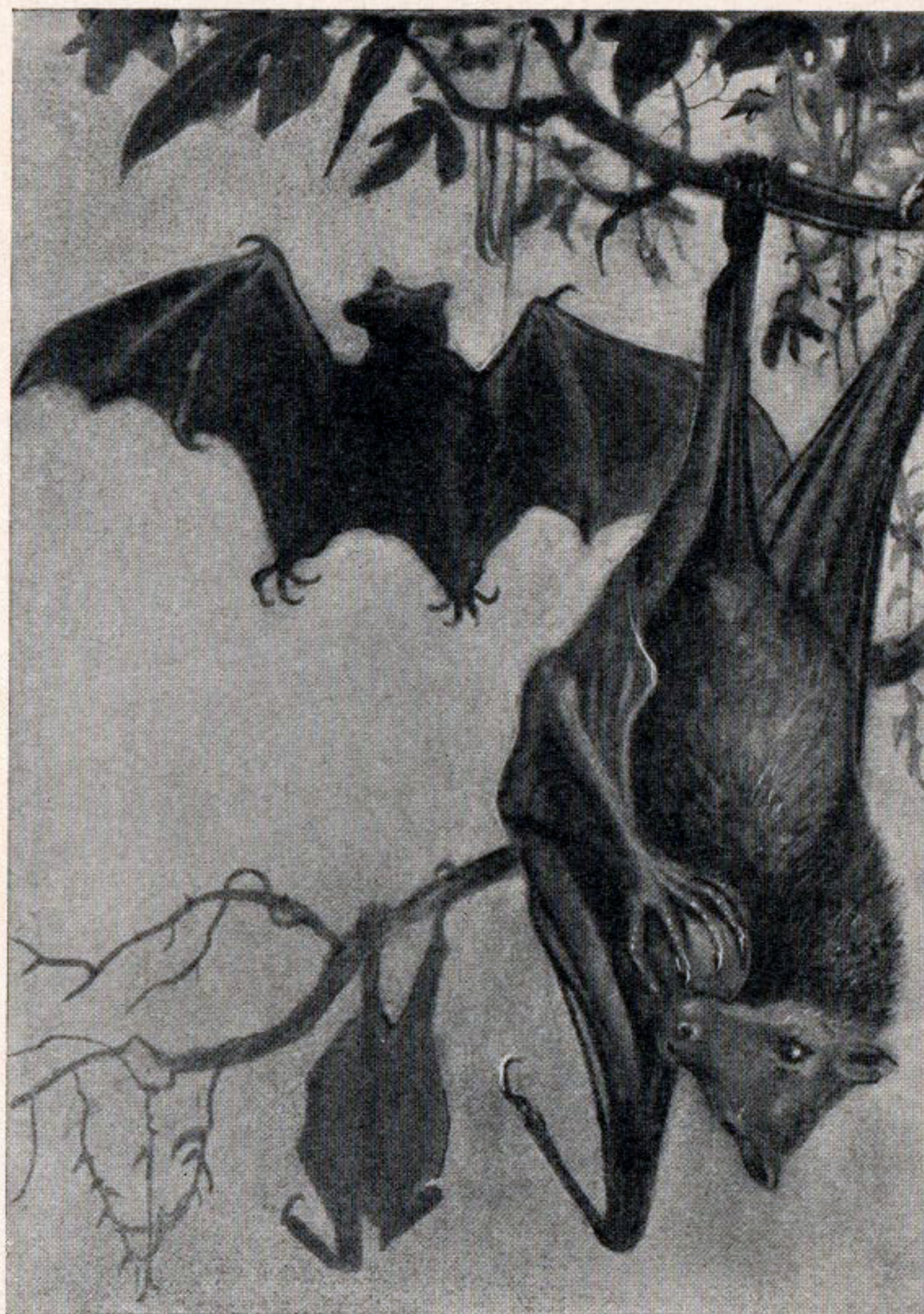

568. MUISOOR-VLEERMUIS
568. KELELAWAR BERKOEPÈNG TIKOES.

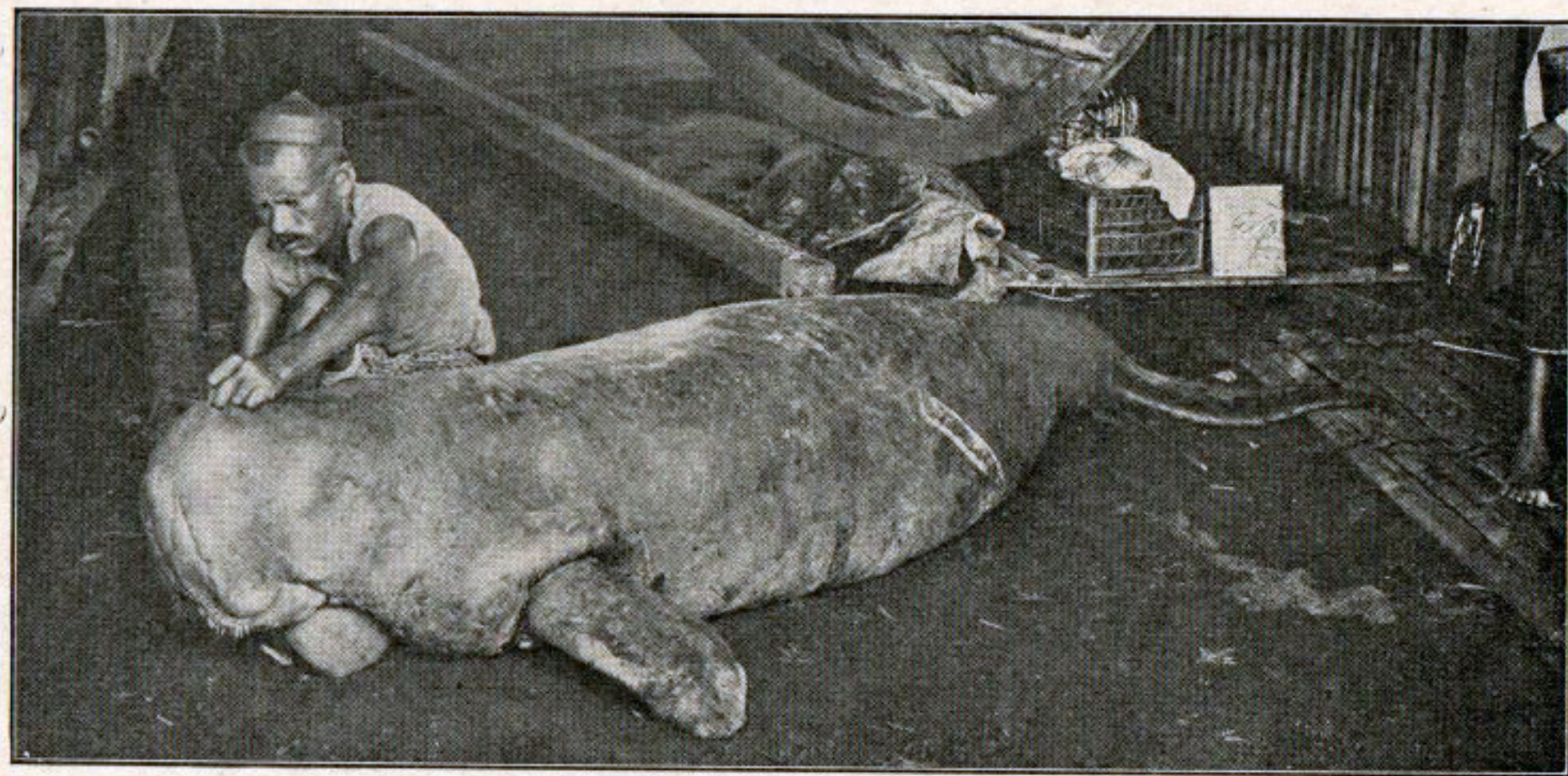
569. DE KOEBOENG OF MAKI OF VLIEGENDE KAT.
569. KOEBOENG (MAKI), KOETJING TERBANG.

568/570. Vleermuizen en vogels, die vliegen kunnen; dieren, die in zeewater leven en enkele dieren, die overal den mensch volgen in zijn schepen of bagage (ratten, muizen) of als huisdier raken gemakkelijk over de aarde verspreid. Vleermuizen komen in geheel Indië in een menigte soorten voor. De vruchteneters zijn de grootste soorten; er zijn kalong's, die een vlucht van $1\frac{1}{2}$ m bereiken. De vliegende kat van Java, Sumatra en Borneo is eigenlijk geen vleermuis en heeft geen vlieghuid, doch slechts een huidplooi. Hij vliegt ook niet, doch maakt lange, zwevende sprongen met behulp van zijn valscherm, zooals in minder ontwikkelde vorm ook andere dieren bezitten (de vliegende hagedis of het draakje).

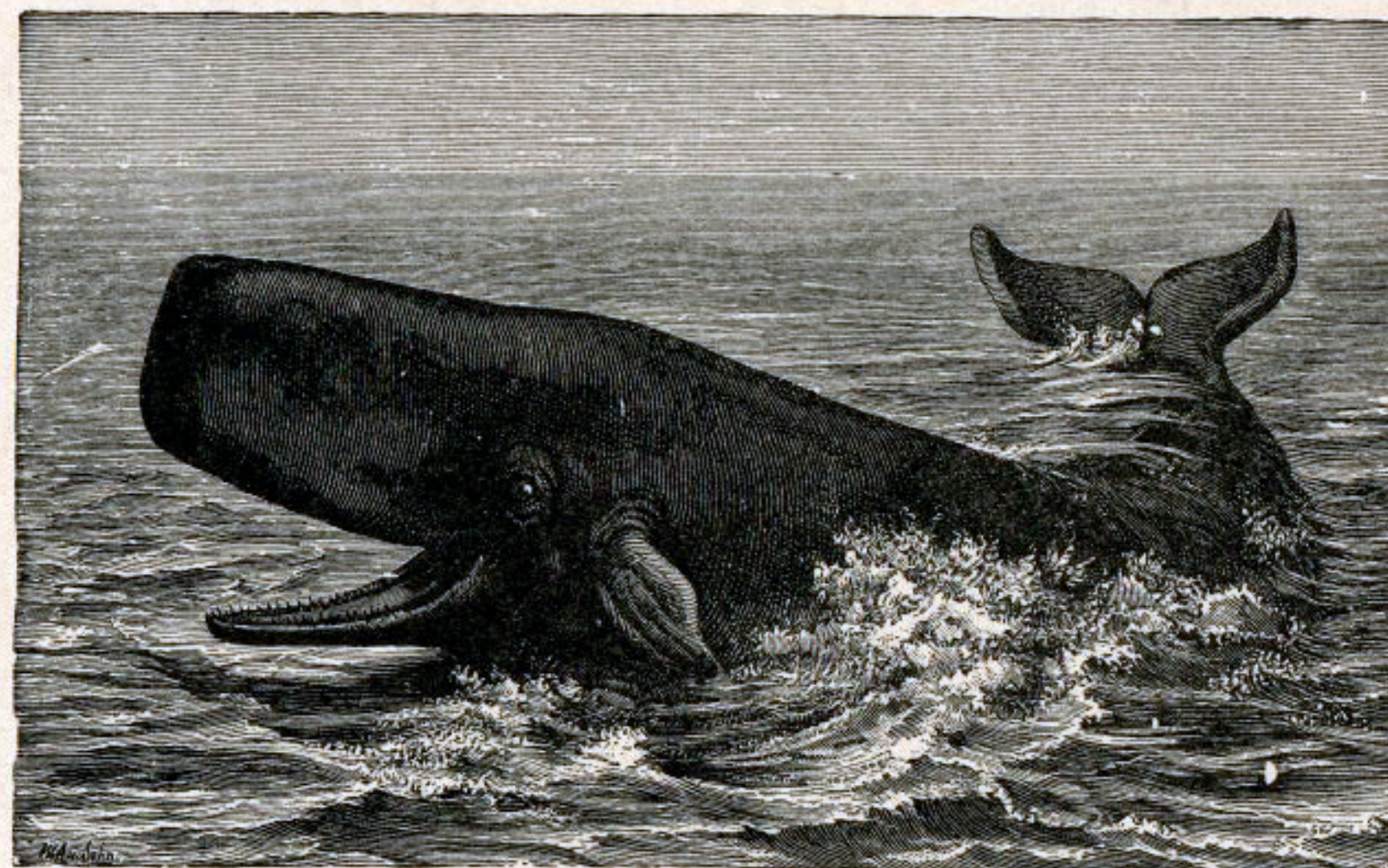

570. DE KALONG OF VLIEGENDE HOND, HANGEND.
570. KELOEANG (ANDJING TERBANG).

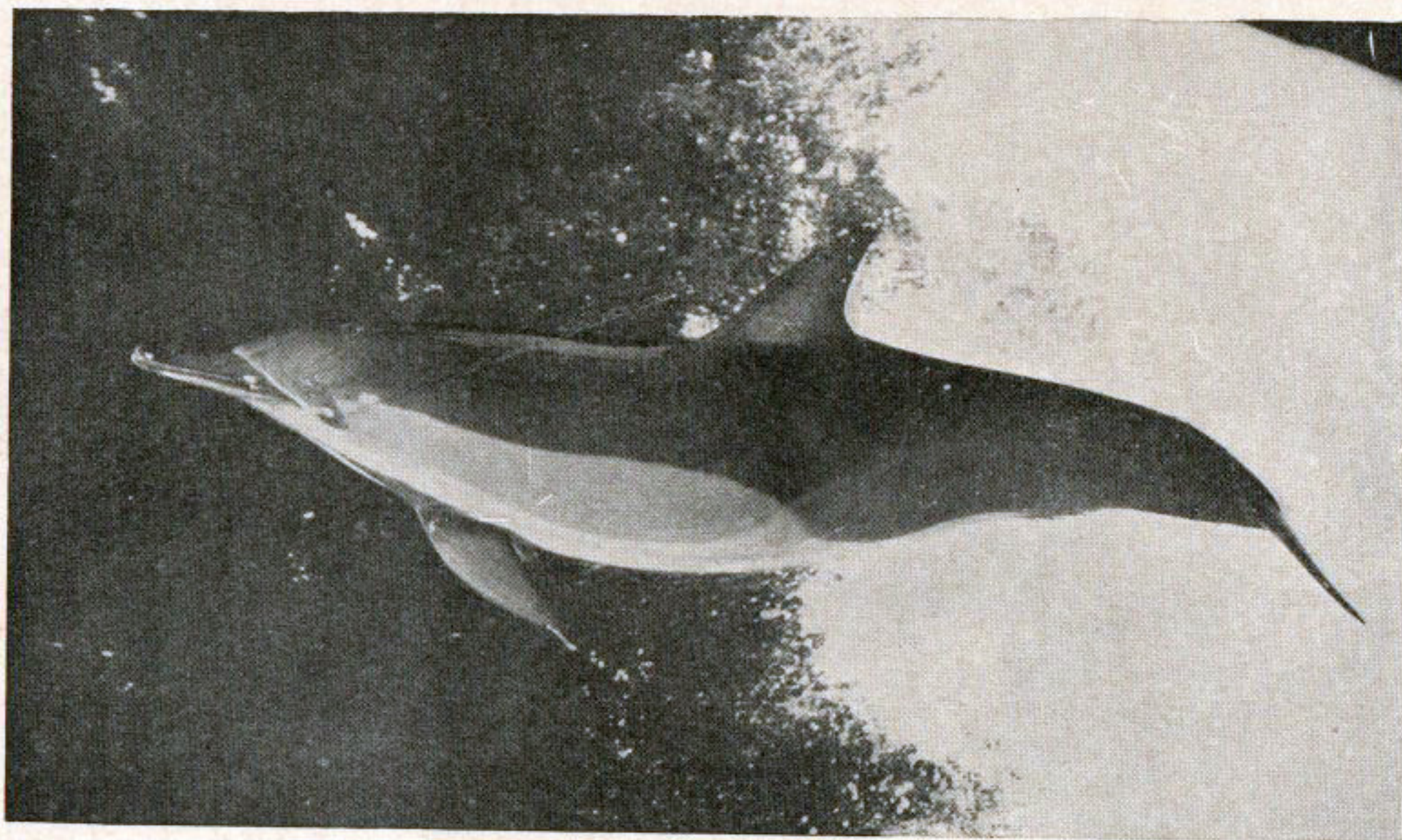
568/570. Binatang jang bisa terbang atau melajang, binatang jang hidoep dilaoet, apalagi binatang jang toeroet orang manoesia dimana-mana (oemp. tikoes), itoelah semoea jang merata² tjera-berai pada boemi. *Kelelawar* di Hindia bermatjam-matjam. Diantaranja ada jang makan boeah²; itoelah jang terbesar; oemp. keloeang. Jang makan serangga itoe ketjil. *Koeboeng* sebenarnja boekan bangsa kelelawar, terdapat di Djawa, Soematera dan Bornéo, tiada pandai terbang, tetapi dapat melompat sampai djaoeh, sebab ada berkoelit jang boléh di bentangkan setjara tjetjak terbang atau tj. kajoe.

571. DE DOEJOENG OF „ZEEMEERMIN” OF „SIRENE”.
571. DOEJOENG.

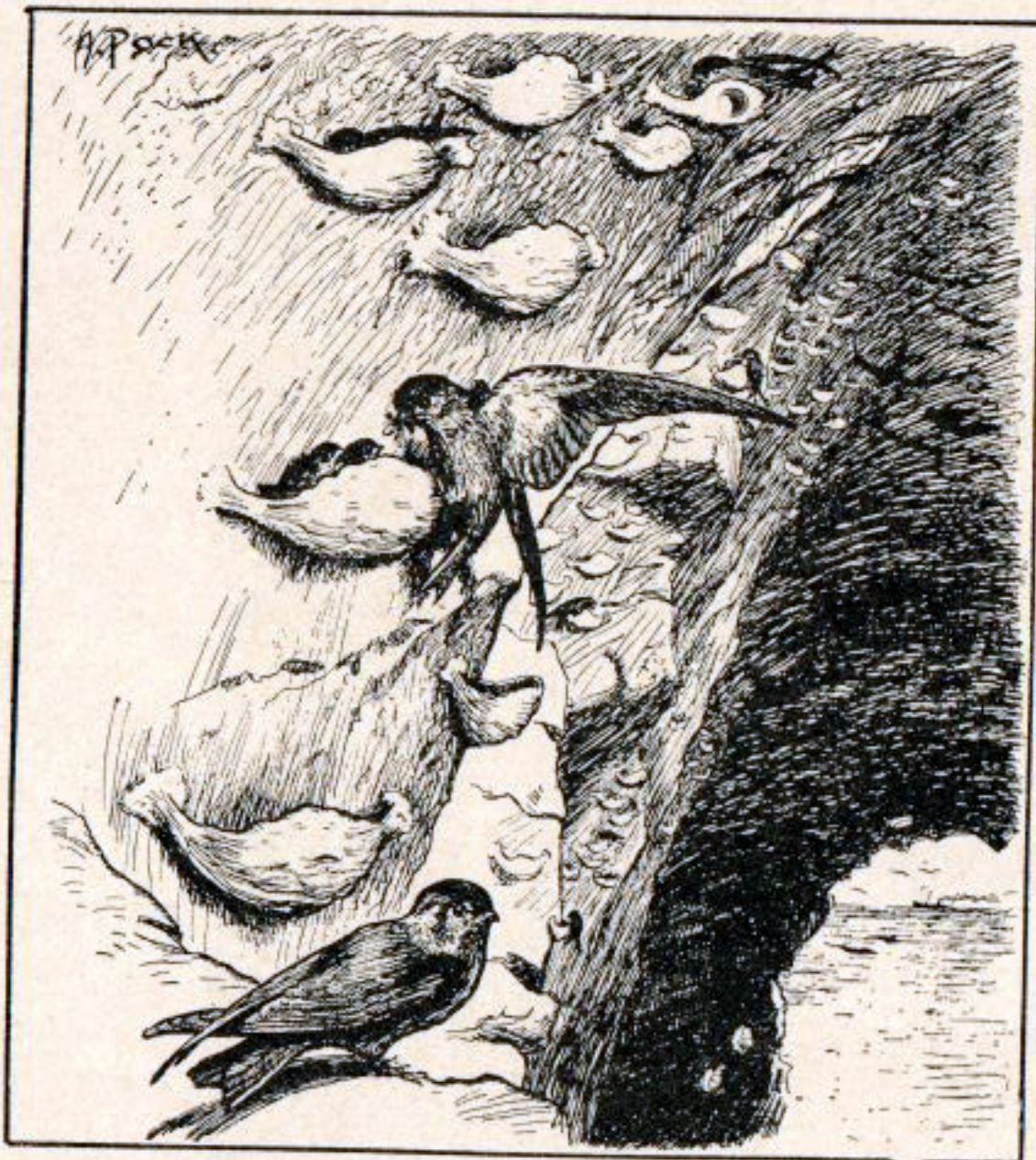
572. DE POTVISCH OF CACHELOT.
572. IKAN PAOES.

573. EEN DOLFIJN.
573. IKAN DALFIN.

571/573. De doejoeng (orde der Sirenen) leeft aan kusten en riviermonden in geheel Indië en is vrij zeldzaam, doch zeer gezocht bij de bevolking. Tot de andere orde van zeezoogdieren behooren de walvissen en de dolfijnen. In de Indische wateren leven zoowel baleinwalvissen, zooals de blauwe vinvisch, die 20 m lang kan worden, als tandwalvissen, bijv. de potvisch of cachelot, die 18 m lang kan worden (het wijfje slechts half zoo lang), de zwaardvisch en verschillende dolfijnen. De potvisch leeft vooral van inktvissen en werd soms vervolgd om de z.g.n. spermaceti-olie uit de kopbeenderen en een reukstof, het ambergrijs, dat in den darm wordt gevonden. Menschen van het eil. Lomblem vangen potvissen om het vleesch te eten.

571/573. Binatang laet jang menjoesoei anaknja ada roepa² dilaoetan Hindia. Doejoeng, hidoep dipantai atau moeara soengai, djarang² ada, banjak orang soeka mempoenjai „air mata doejoeng”. Ikan paoes ada jang sampai 20 m pandjangnja; toekang tangkapnja dipoelau Lomblén memakan dagingnja. Dalfin, bermontjong sreoepea pedang, berdjenis-djenis matjamnja.

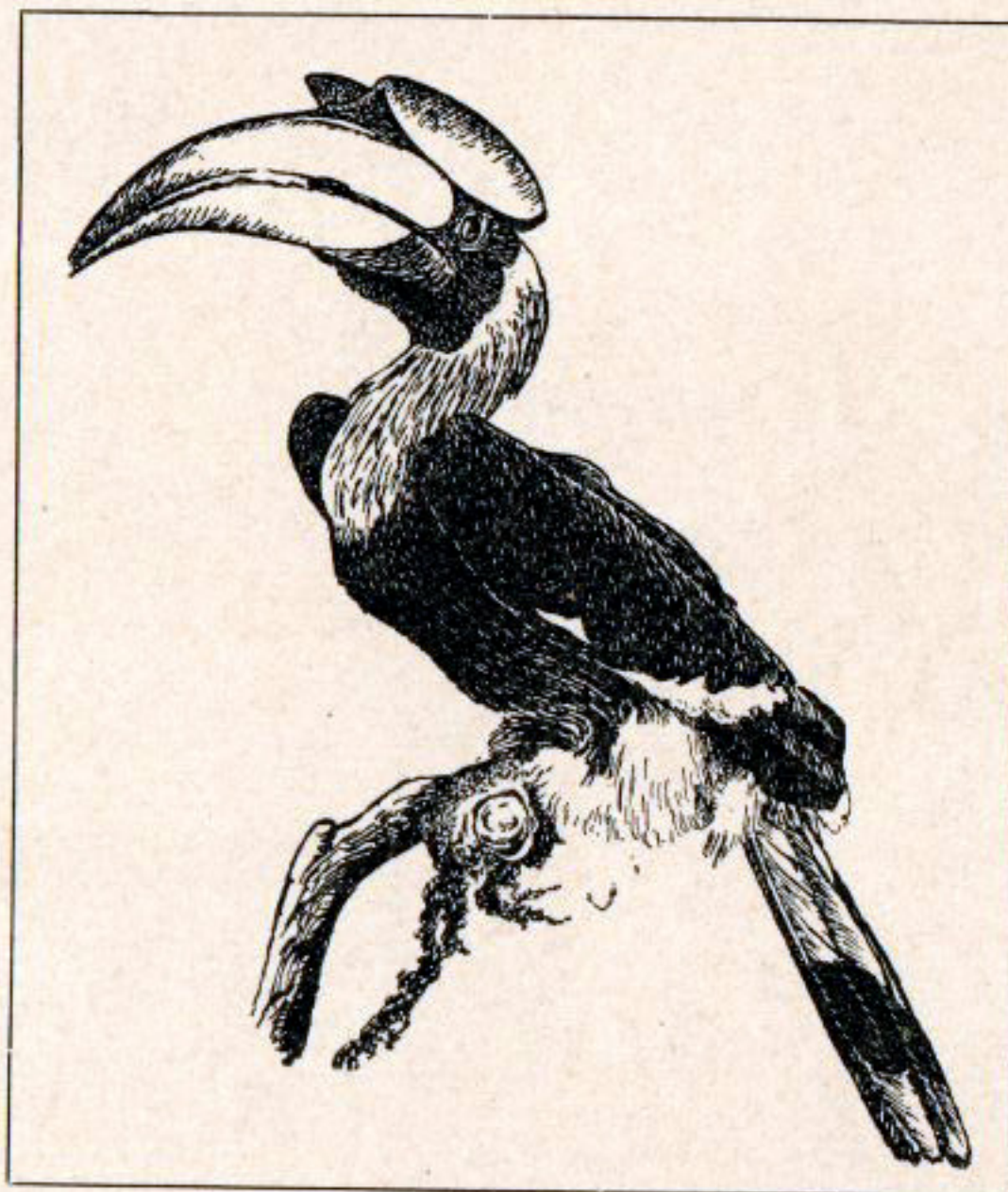

574. SALANGANEN MET HUN EETBARE NESTJES.

De salanganen, een soort gierzwaluwen, maken hun eetbare nestjes op veilige plaatsen uit hun speeksel. Soms gebruiken zij er ook plantendeelen bij en dan hebben de nestjes weinig of geen waarde.

574. BOEROENG SENDAWA DENGAN SARANGNJA.

Boeroeng sendawa memboeat sarangnja d. p. air liornja ditempat jang aman; jaitoe sarang boeroeng jang mahal harganja, mendjadi mata dagangan bangsa Tionghwa. Kadang² sarang itoe d. p. air lior bertjampoer toemboeh-toemboehan; kalau begitoe halnja sarang itoe tiada berharga.

575. EEN NEUSHOORNOGEL VAN SUMATRA.

Van de neushoornvogels of jaarvogels, wier groote snavel uit een sponsachtig weefsel bestaat, komen in N. I. 15 soorten voor, waarvan een op Java en een op Nieuw Guinee.

575. BOEROENG ENGGANG DI SOEMATRA.

Bangsa enggang ada bermatjam; di Djawa dan Papoea ada djoega bangsa enggang.

576. WEVERVOGELS (MANJAR) BIJ HUN NEST.

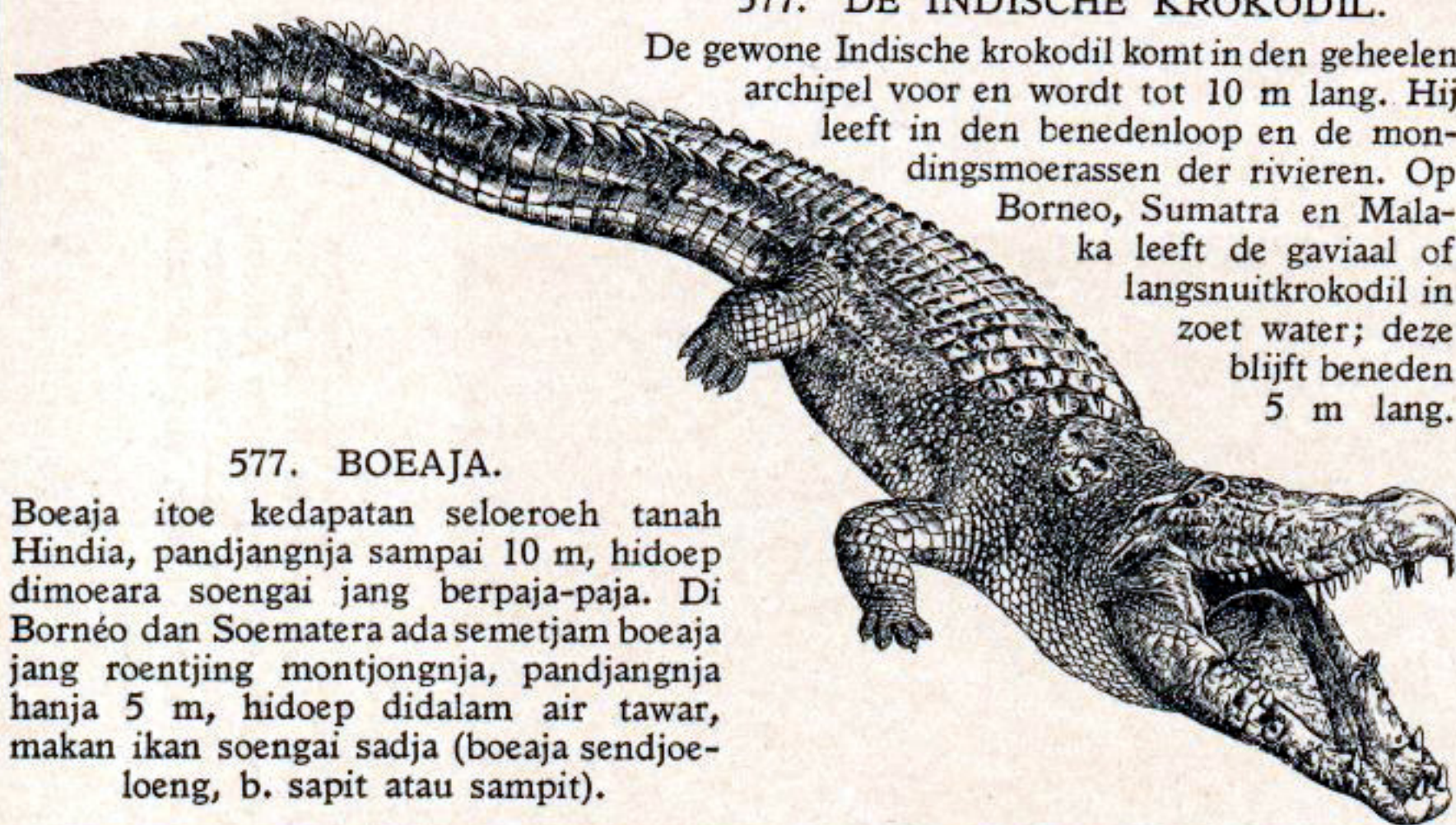
De eigenlijke wevervogels dragen hun naam terecht om hun bijzonder kunstig nest en komen voor op Sumatra en Java. Tot dezelfde familie behooren de glatiks of rijstdiefjes, de bondol, de pëking, de ëmprit enz.

576. BOEROENG TEMPOA (MANJAR) DENGAN SARANGNJA.

Boeroeng tempoa pandai benar memboeat sarangnja, d. p. daoen jang pandjang² dianjam seroepa kantoeng. Boeroeng tempoa itoe sabangsa dengan gelatik, bondol, peking, emprit d.l.l.

577. DE INDISCHE KROKODIL.

De gewone Indische krokodil komt in den geheelen archipel voor en wordt tot 10 m lang. Hij leeft in den benedenloop en de mondingsmoerassen der rivieren. Op Borneo, Sumatra en Malaka leeft de gaviaal of langsnuitkrokodil in zoet water; deze blijft beneden 5 m lang.

577. BOEAJA.

Boeaja itoe kedapatan seloeroeh tanah Hindia, pandjangnja sampai 10 m, hidoep dimoeara soengai jang berpaja-paja. Di Bornéo dan Soematera ada semetjam boeaja jang roentjing montjongnja, pandjangnja hanja 5 m, hidoep didalam air tawar, makan ikan soengai sadsja (boeaja sendjoe-loeng, b. sapit atau sampit).

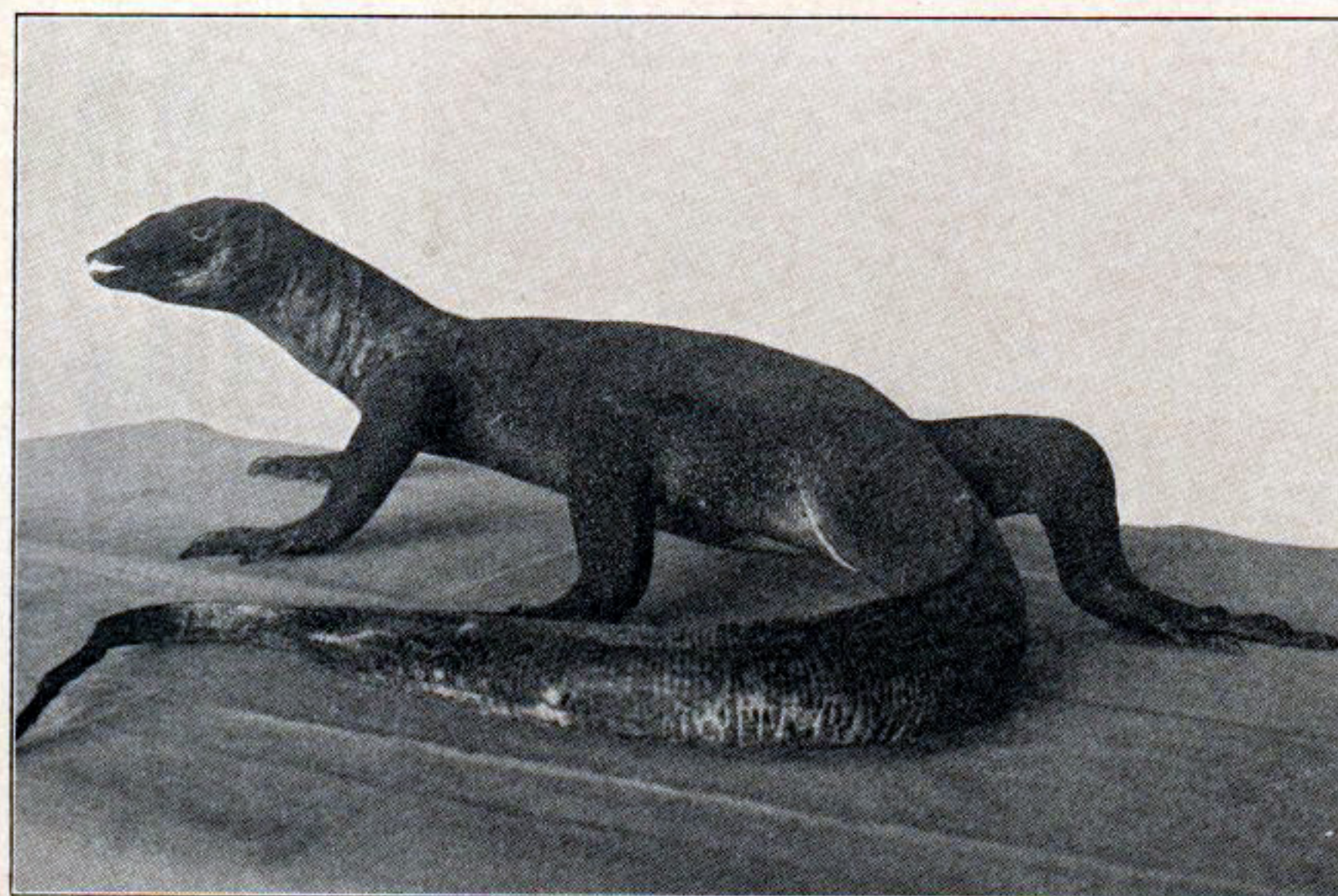

578. DE LOENDOEK OF BOENGLON (HET Z.G.N. KAMELEON).

Hagedissoorten zijn er veel in Indië. Deze boomhagedis is niet de echte kameleon, maar kan toch ook zijn groene, olijfkleurige of blauwachtige kleur in geel- of donkerbruin veranderen.

578. LOENDOEK (BOENGLON).

Di Hindia ada berdjenis-djenis bangsa tjetjak. Boenglon itoe hidoep dipohon² kajoe, dapat mengoebah roepa koelitnja, sehingga samar roepanja.

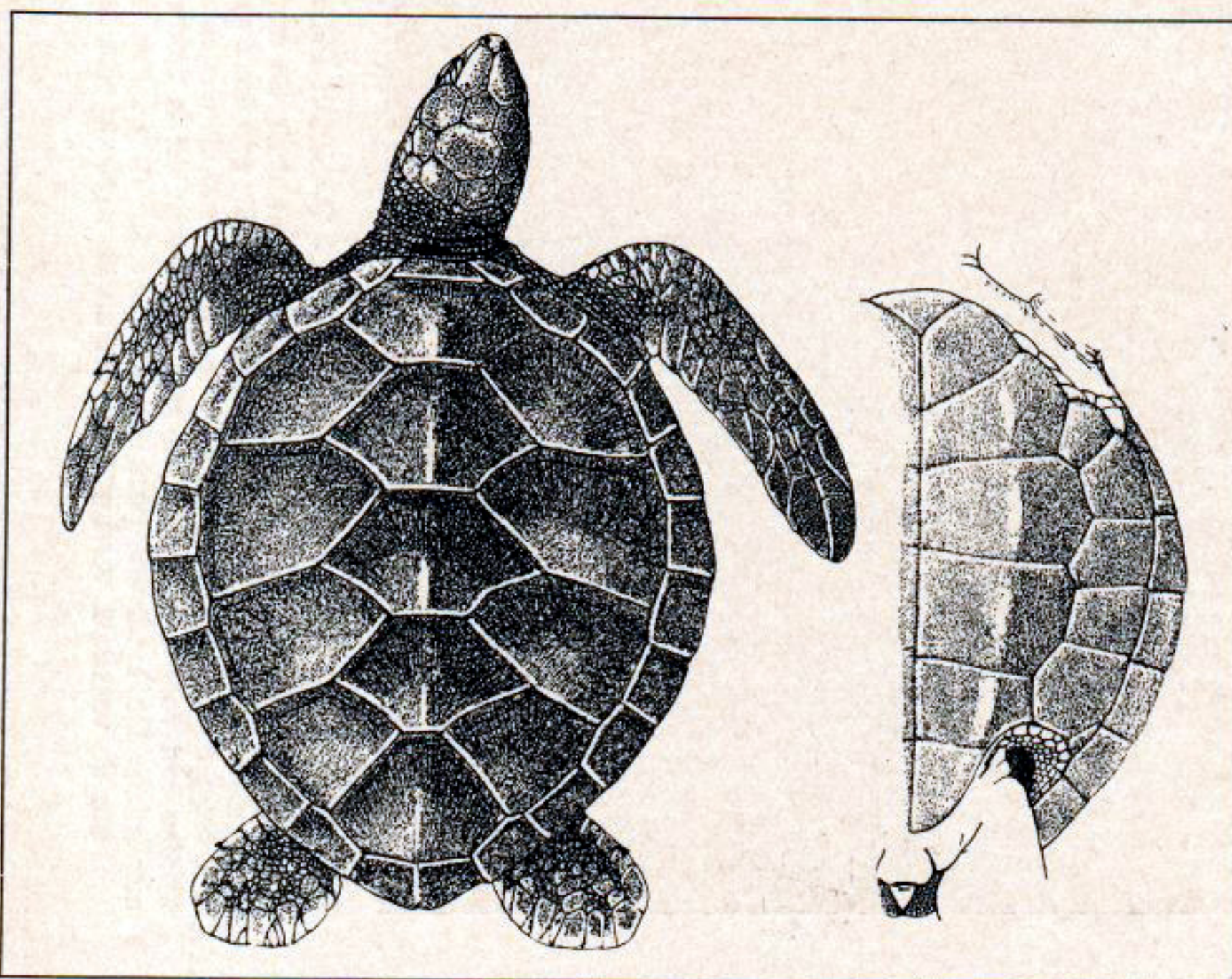

579. DE BIJAWAK OF MENJAWAK VAN JAVA (VARANUS SALVATOR).

579. BIAWAK (MENJAWAK) DI DJAWA.

579. Dit dier heet eigenlijk „waraan” en wordt verkeerdelijk „leguaan” genoemd. Zij vormen de familie der grootste hagedissen. In N. I. leven er 14 soorten van, die van 0,75 tot 1,65 m lang zijn. Uitsluitend op Komodo (tusschen Soembawa en Flores) leeft nog een waraansoort, die wel 7 m lang wordt en die „boewaja darat” (landkrokodil) wordt genoemd. De waranen zijn echte kippen- en eierendieven en eten ook veel kleine zoogdieren. De bijawak kan zeer goed zwemmen (let maar op zijn staart) en het een poos onder water uithouden. In de laatste jaren worden de huiden dezer dieren bij duizenden van Java uitgevoerd om gebruikt te worden voor de luxe-lederindustrie. Misschien worden ze op die manier wel geheel uitgeroeid.

579. Biawak bermatjam-matjam poela, pandjangnja 0,75 sampai 1,65 m. Dipolau Komodo (antara Soembawa dan Flores) ada jang pandjangnja 7 m diseboet „boeaja darat”. Bangsa pandai berenang dan menjelam; makanannja teloer dan binatang ketjil². Koelit biawak mendjadi mata dagangan.

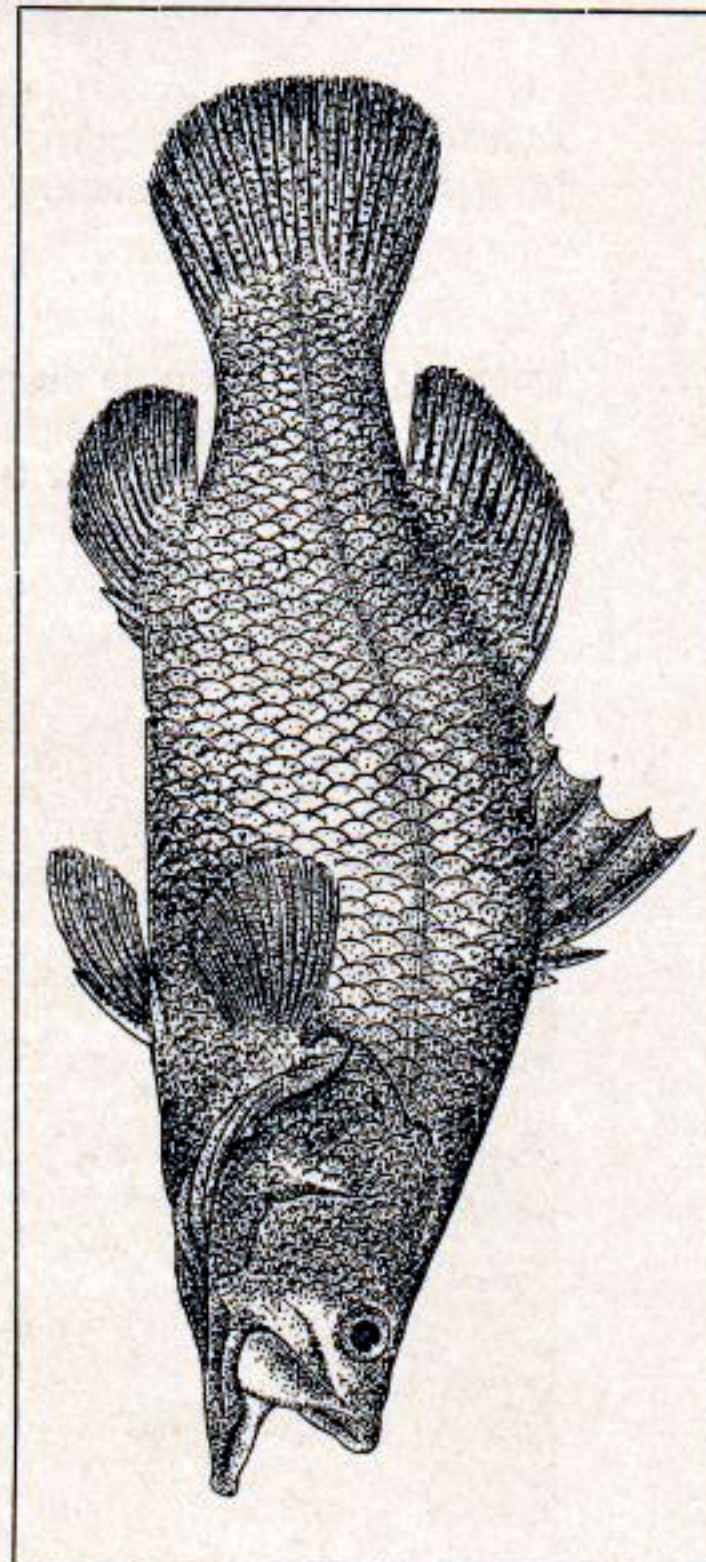

580. DE GROOTE [SOEPSCHILDPAD, VAN BOVEN EN VAN ONDEREN GEZIEN.

580. SEÉKOR PENJOE [JANG BESAR, KELIHATAN POENGGGOENG DAN PEROETNJA.

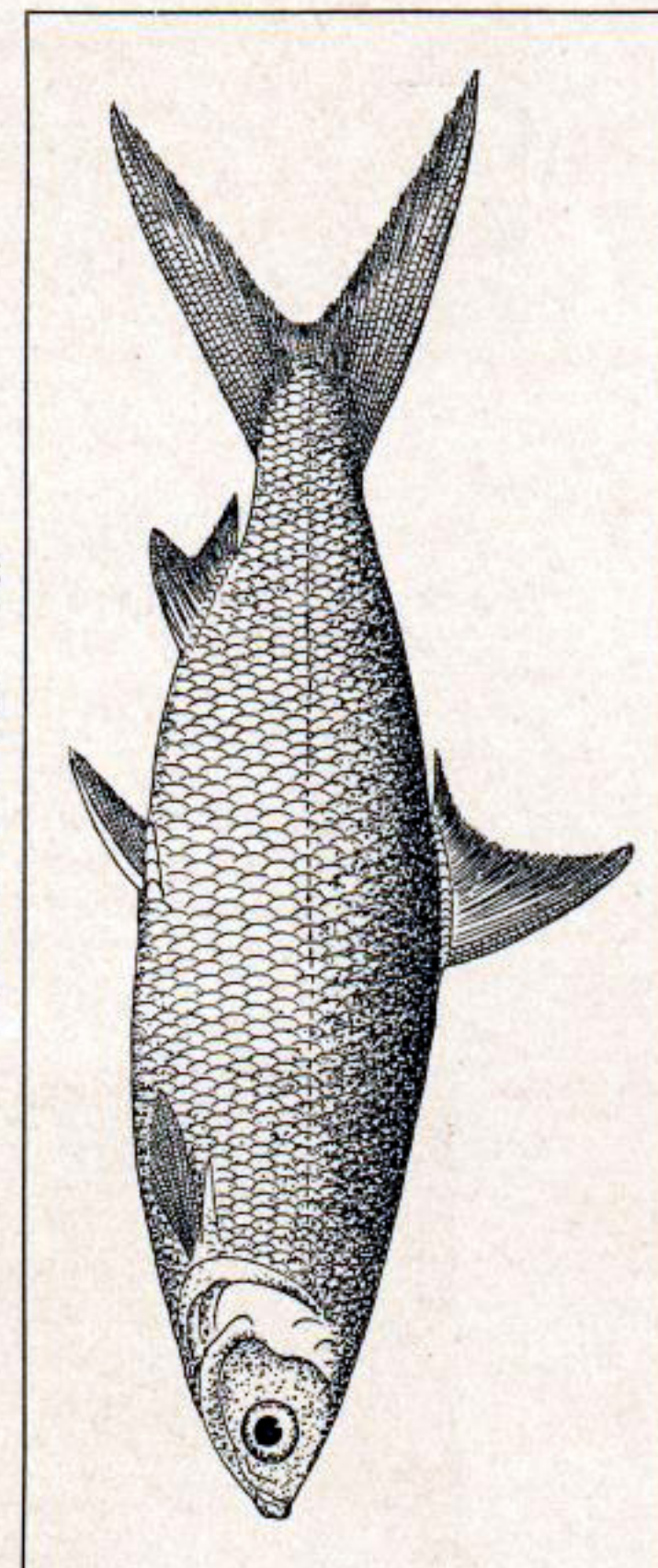
580. Deze zeeschildpad, die op stille onbewoonde zandkusten eieren komt leggen, wordt tot 1,1 m lang en tot 450 kg zwaar. De grootste zeeschildpad wordt dubbel zoo zwaar, maar diens vleesch wordt niet door den mensch gegeten, wèl de eieren.

580. Penjoe laoetan di Hindia ini ada jang 1,1 m pandjangnja dan 450 kg beratnja. Hidoep dipantai laoet jang soenji, berteloer disitoe. Dagingnja dan teloernja dimakan orang. Bebera bangsa penjoe laoetan koelitnja jang keras dan indah² itoe diperboeat barang² jang mahal djoega. Penjoe daratan (koera-koera) ada jang dimakan djoega, oemp. boeloes.

585. IKAN KAKAP.

De kakap of zeebaars is de meest gewaardeerde zeevisch van Indië en kan zeer groot worden, tot meer dan 1½ m lengte en bijna 100 kg gewicht. Ikan kakap amat disoekai orang; ada jang besar, 1½ m pandjangnja, 100 kg beratnja.

586. IKAN BANDENG.

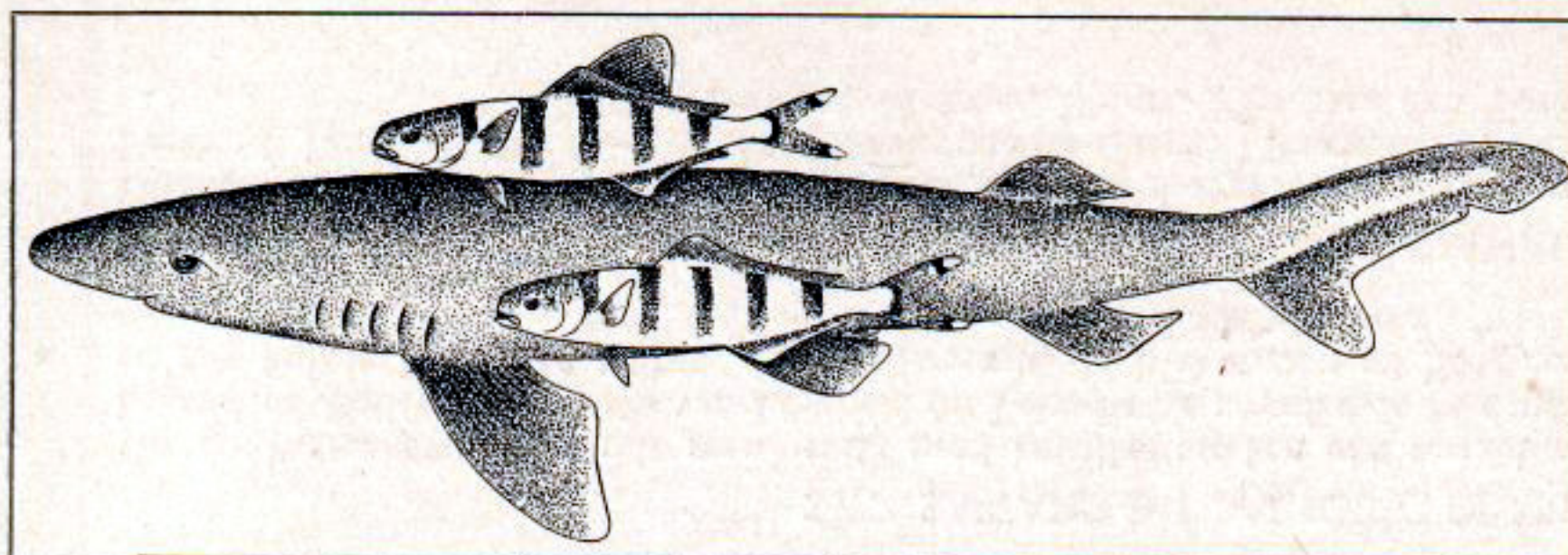
De bandeng is de meest gekweekte visch in de brakwatervijvers aan de kust, zooals de goerami en de goudkarpers dit zijn in de zoetwatervijvers.

586. IKAN BANDENG.

Ikan bandeng itoe dipiara orang dalam empang ditepi laet (tambak), seperti halnja goerami dan ikan emas terpiara dalam empang air tawar.

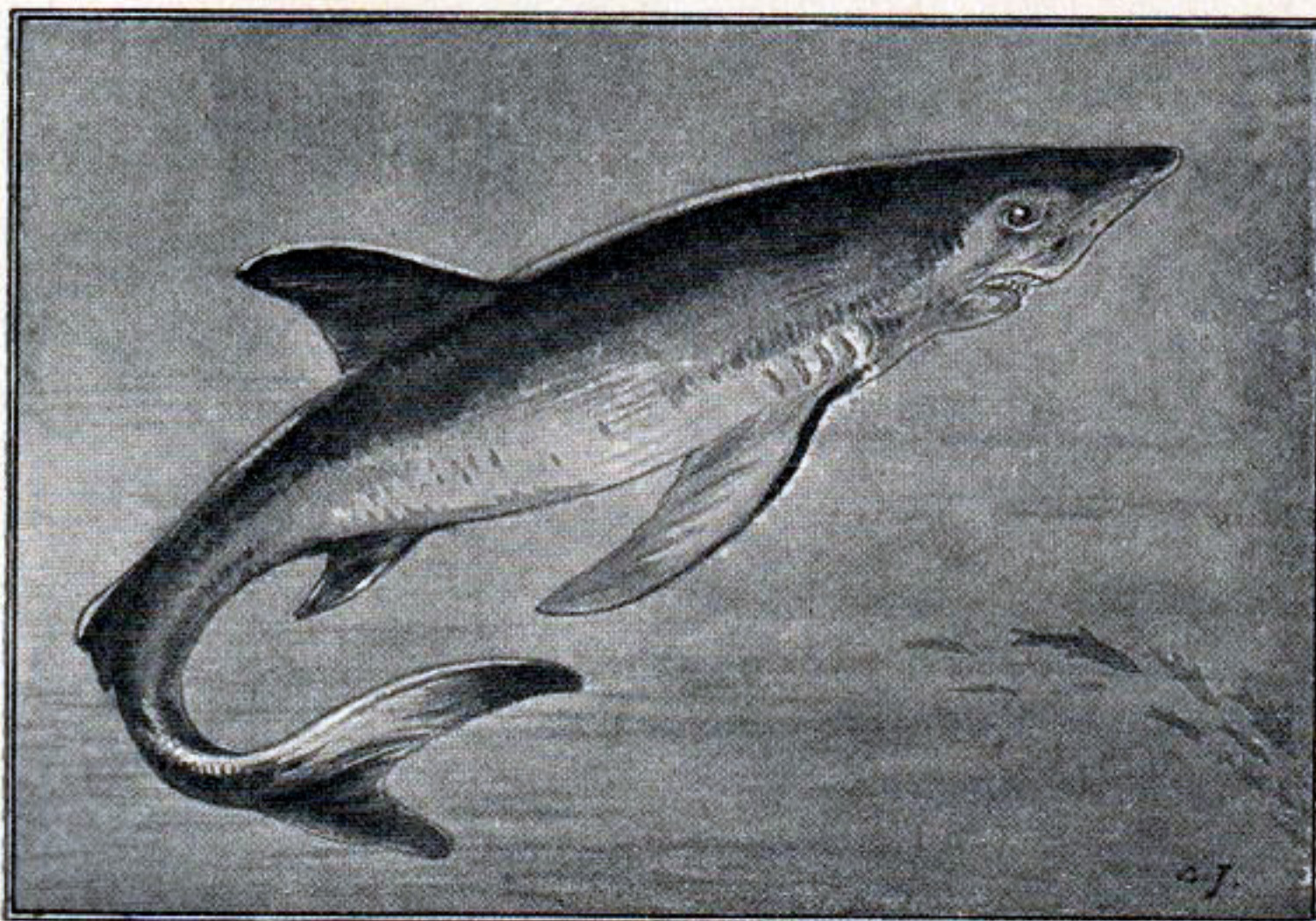
581/584. Van deze geduchte roofvisschen, in den geheelen archipel voorkomend, is de hamerhaai de grootste (tot 16 m lang). Sommige haaien leggen geen eieren, doch brengen levende jongen ter wereld. De zaagvisch is een soort rog, die met de haaien de orde der kraakbeenige visschen vormt.

581/584. Hioe terdapat dalam laet seloeroeh Hindia Jang terbesar hioe tandoek (16 m). Hioe itoe tiada berteloer seperti kebanyakan ikan, melainkan beranak. Hioe itoe ikan jang berbahaja dilaoet.

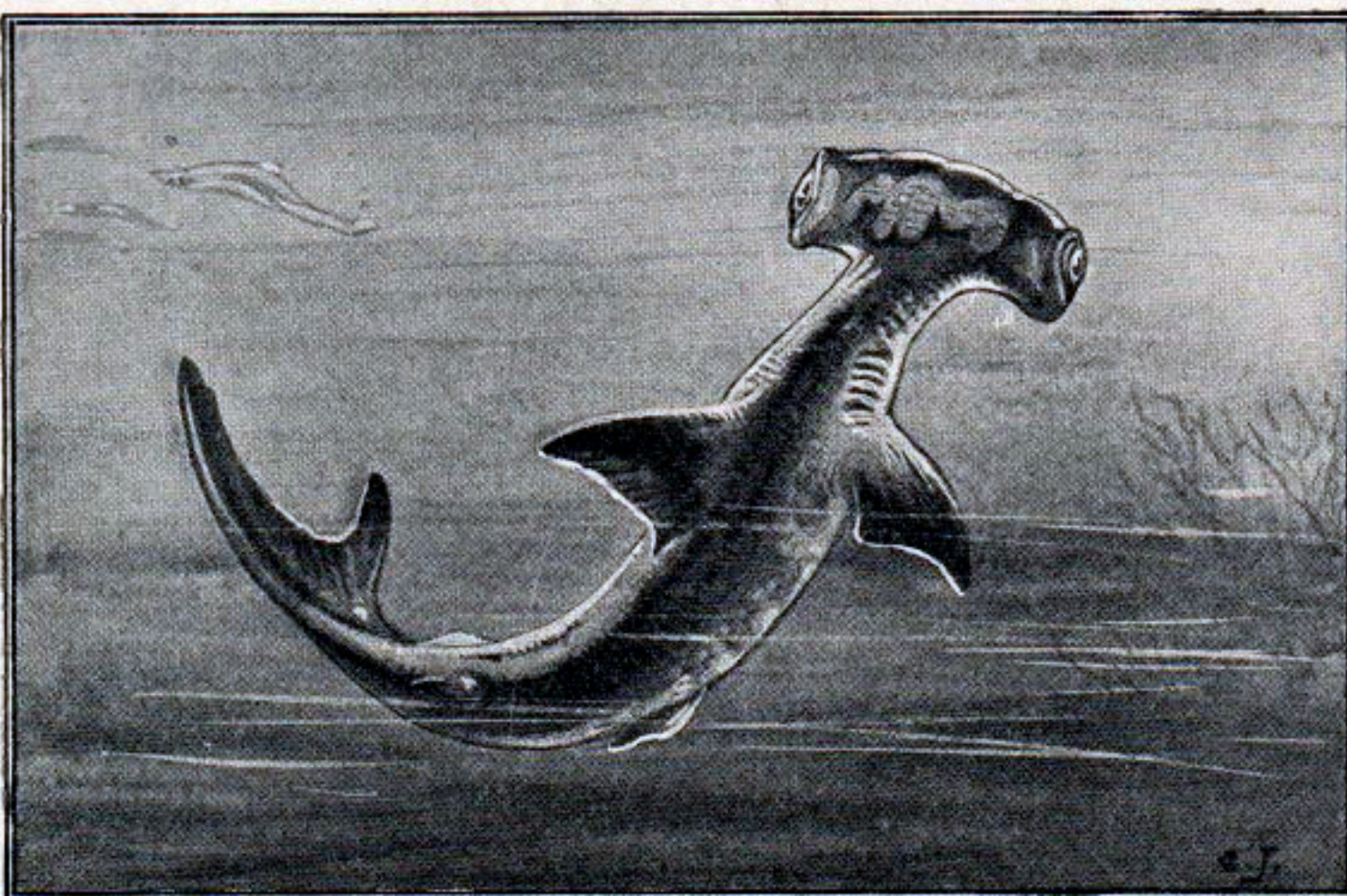
581. HAAI (IJOE KOEMBANG) MET LOODSMANNETJES.

581. HIOE KOEMBANG DENGAN DOEA EKOR IKAN KETJIL; IKAN KETJIL INI BIASANJA MENJERTAÏ HIOE INI.

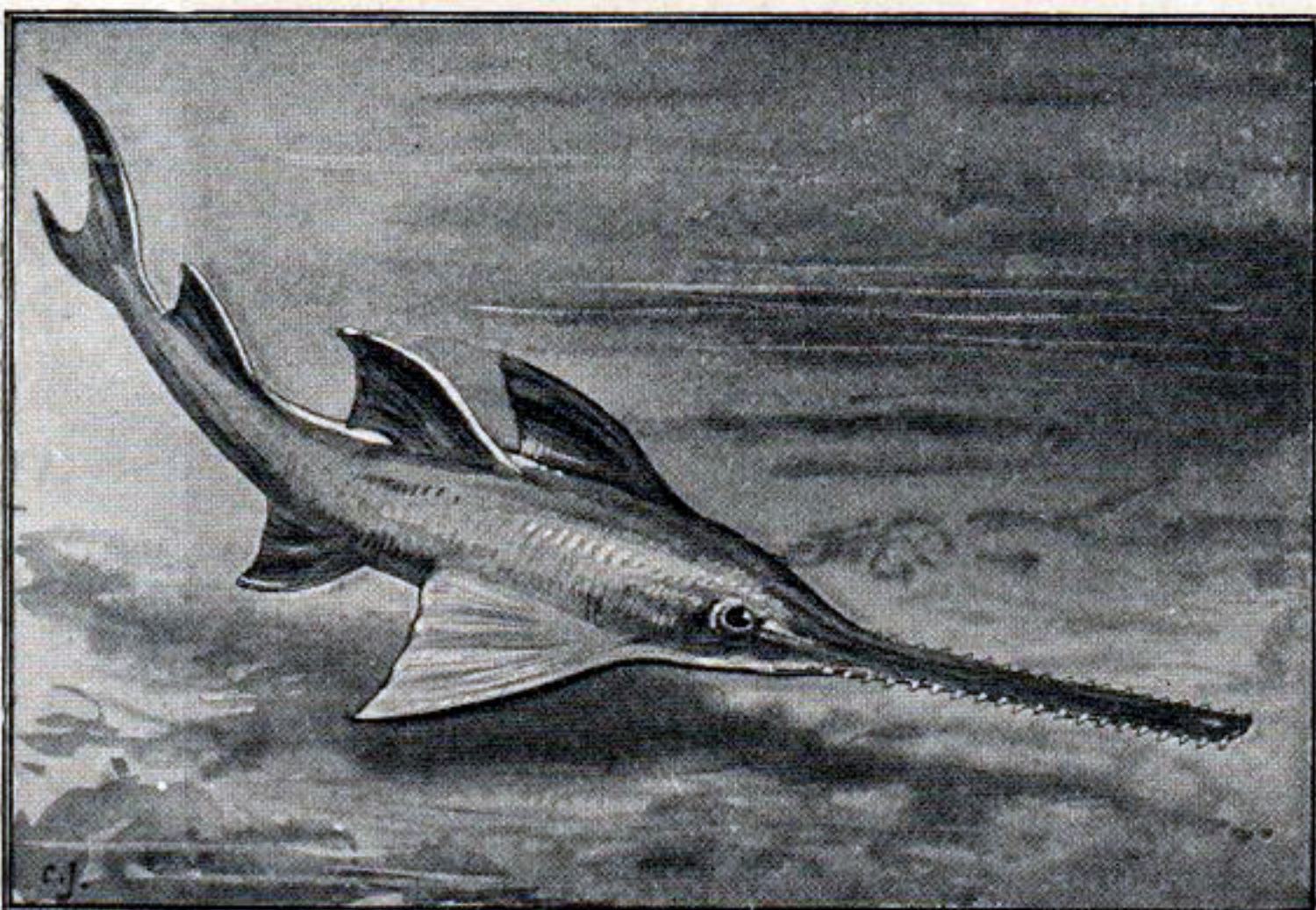
582. DE EETBARE HAAI (IJOE POENAI).

582. HIOE POENAI, BIASA DIMAKAN ORANG.

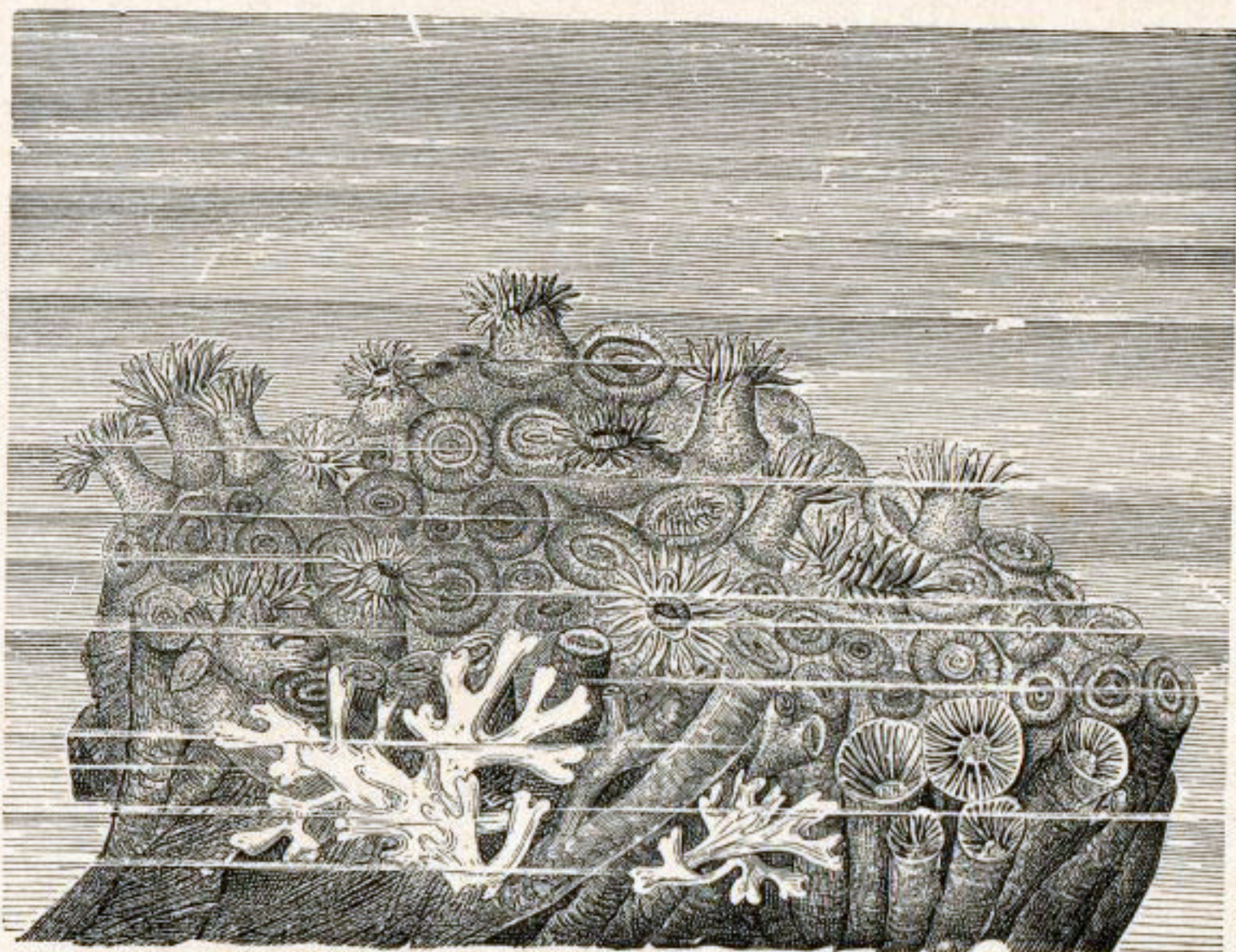
583. DE HAMERHAAI (IJOE TANDOEK).

583. HIOE TANDOEK.

584. DE ZAAGVISCH (IJOE PARANG).

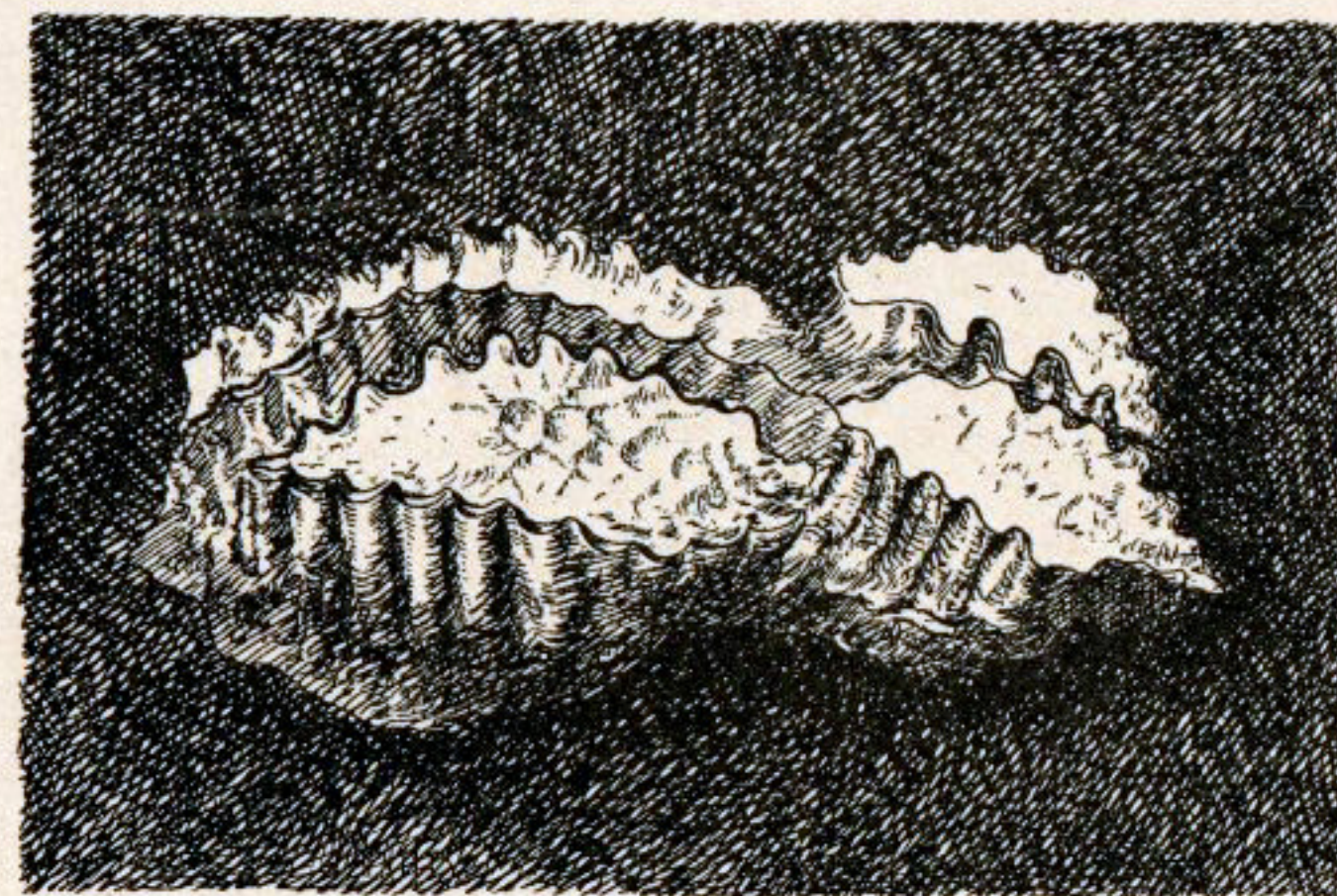
584. HIOE GERGADJI (HIOE PARANG).

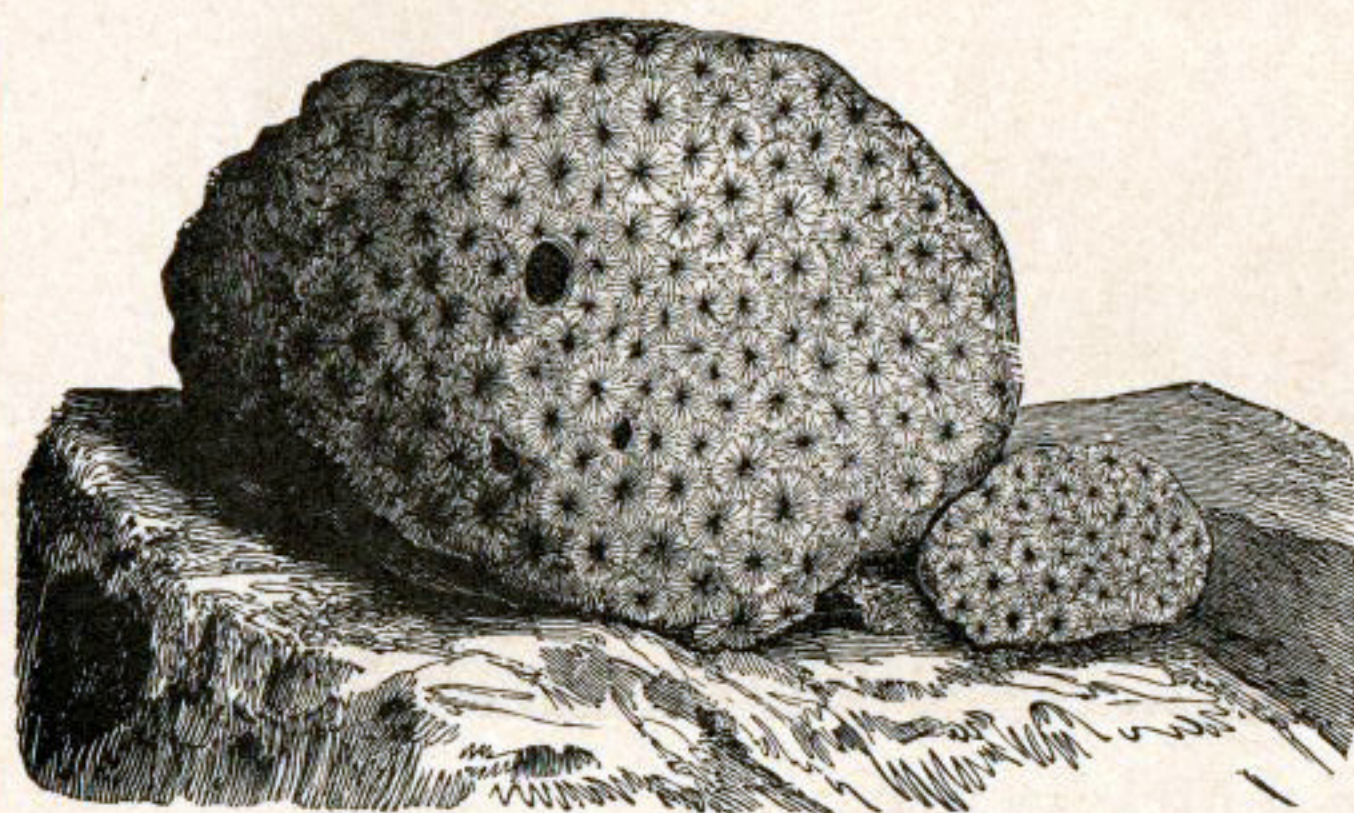
587 STERKORAAL, GEDEELTELIJK MET LEVENDE DIEREN.
587. KARANG BINTANG, SETENGAH ADA JANG MASIH HIDOEP.

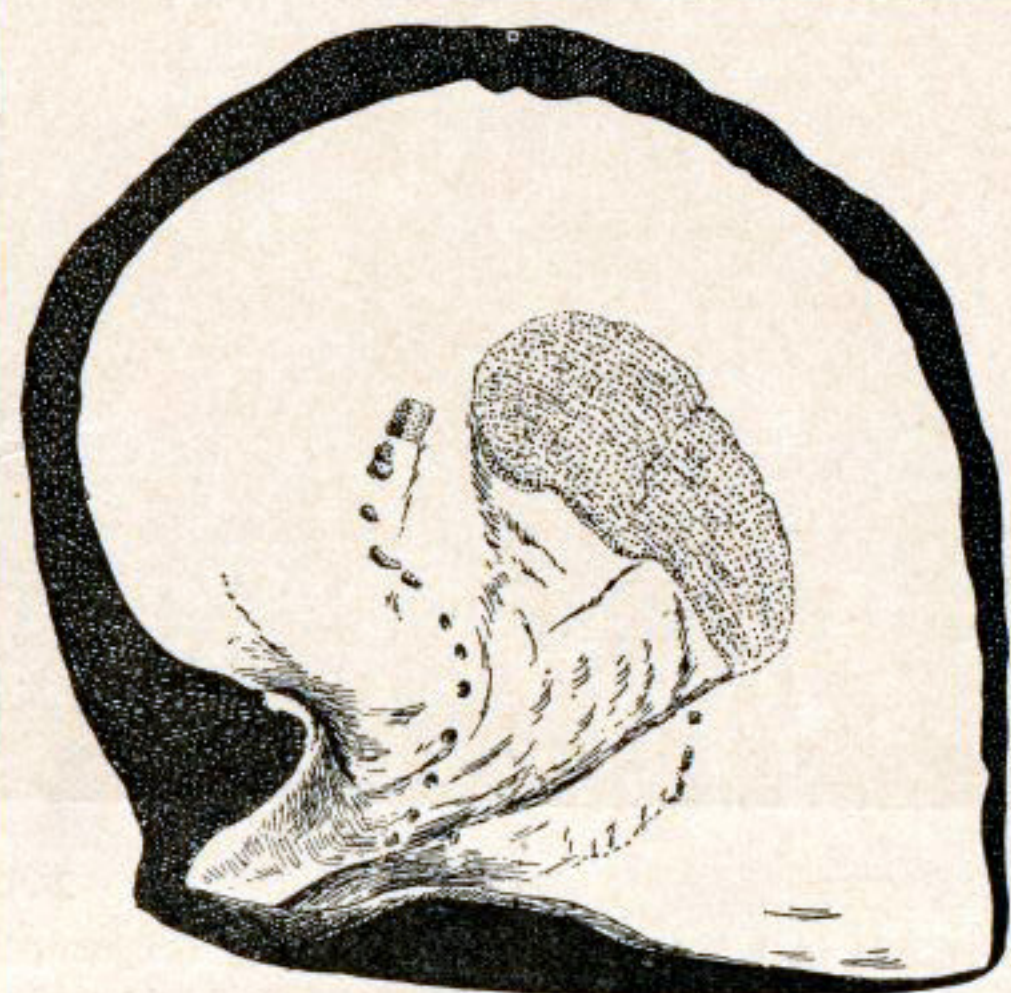
589. TRITONSHOREN.
589. SIPOET LAOET.

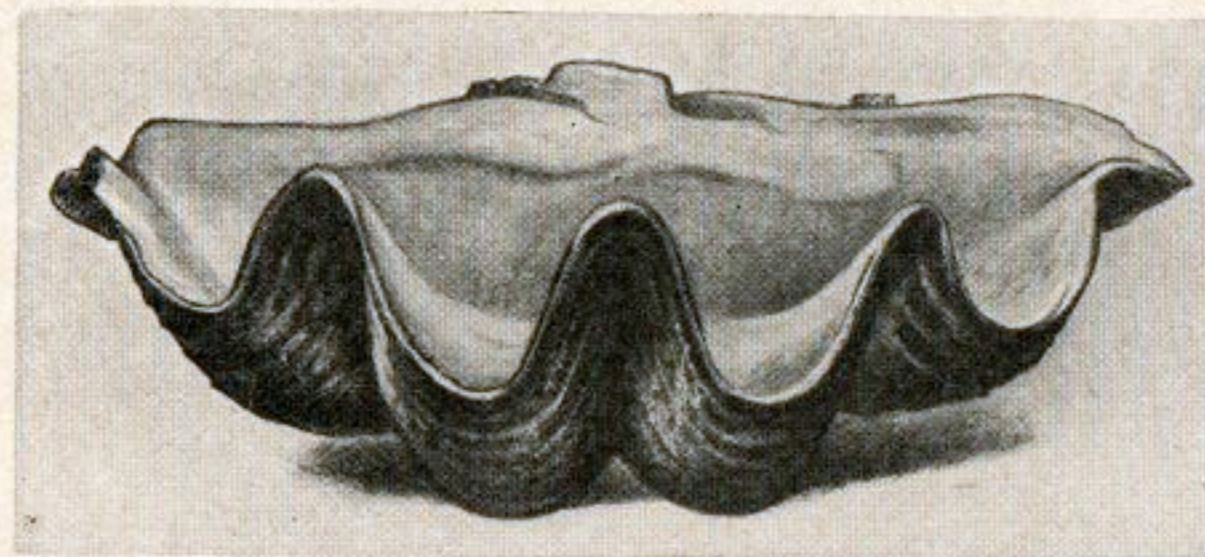
591. ROTSOESTERS.
591. SEMATJAM KERANG.

588. KORAAL, NA VERWIJDERING DER DIEREN.
588. KARANG SETELAH DITINGGALKAN BINATANGNJA.

590. PARELSCHELP.
590. LOKAN TIRAM.

592. DOOPVONTSCHELP.
592. SEMATJAM LOKAN JANG AMAT BESAR.

593. DE ZEEKOMKOMMER OF TRIPANG.
593. TERIPANG.

587/593. Nog eenige zeedieren, van belang als voeding en handelsartikel, voor het maken van kalk, voor het leveren van verhardingsmateriaal in kuststreken, voor het parelduiken, voor enkele nijverheidstakken en vooral voor de vorming van tegenwoordige en vroegere zeebodems en kusten.

587/593. Isi laoet, selain ikan, ada banjak poela jang bergoena, dimakan atau diperdagangkan, diboeat kapoer, akan pengeraskan djalan, diambil moetiarnya dan lain². Koelit kapcernja tinggal kalau binatangja telah hilang. Didasar laoet dan didarat bekas dasar laoet ada koelit ini berlapis².